

**VODIČ ZA PRAĆENJE
AMERIČKIH IZBORA
2024. GODINE**

VODIČ ZA PRAĆENJE AMERIČKIH IZBORA 2024. GODINE

Autori: *Marko Dašić, Milan Krstić i Stevan Nedeljković*

This activity is conducted within the project "School of US Elections for Serbian Journalists" implemented by the Center for Social Dialogue and Regional Initiatives, with the support of the Balkan Trust for Democracy, a project of the German Marshall Fund of the United States, and the USAID.

Ova aktivnost sprovodi se u okviru projekta „School of US Elections for Serbian Journalists“ koji realizuje Centar za društveni dijalog i regionalne inicijative, uz podršku Balkanskog fonda za demokratiju (Balkan Trust for Democracy), projekta Nemačkog Maršalovog fonda Sjedinjenih Američkih Država (German Marshal Fund of the United States) i USAID-a.

Opinions expressed in this publication do not necessarily represent those of the Balkan Trust for Democracy, the German Marshall Fund of the U.S., USAID, or the U.S. Government.

SADRŽAJ

UVOD.....	1
PRESEDNIČKI IZBORI.....	3
<i>Izborni proces.....</i>	<i>3</i>
<i>Dan inauguracije u Sjedinjenim Američkim Državama.....</i>	<i>4</i>
<i>Javni život.....</i>	<i>5</i>
<i>Proces inauguracije: od Vašingtona do Bajdena.....</i>	<i>5</i>
<i>Zašto je promjenjen datum inauguracije?.....</i>	<i>5</i>
<i>Zakletva predsjednika SAD.....</i>	<i>6</i>
<i>Ko menja predsjednika u slučaju sprečenosti da obavlja dužnost.....</i>	<i>6</i>
IZBORI ZA KONGRES.....	8
<i>Izbori za Predstavnički dom.....</i>	<i>8</i>
<i>Izbori za Senat.....</i>	<i>9</i>
<i>Redovni i specijalni izbori.....</i>	<i>9</i>
KOLEBLJIVE DRŽAVE.....	11
<i>Pensilvanija.....</i>	<i>12</i>
<i>Džordžija.....</i>	<i>13</i>
<i>Arizona.....</i>	<i>14</i>
<i>Nevada.....</i>	<i>15</i>
<i>Mičigen.....</i>	<i>16</i>
<i>Viskonsin.....</i>	<i>17</i>
<i>Nju Hampšir.....</i>	<i>18</i>
<i>Druge države „blede“ boje.....</i>	<i>18</i>
KLJUČNI DATUMI DO KRAJA 2024. GODINE.....	20
FINANSIRANJE KAMPANJE.....	22
<i>Javni izvori finansiranja.....</i>	<i>22</i>
<i>Samostalno finansiranje.....</i>	<i>23</i>
<i>Privatne donacije kampanjama kandidata.....</i>	<i>23</i>
<i>Politički akcioni komiteti.....</i>	<i>24</i>
<i>Izveštavanje o troškovima.....</i>	<i>26</i>
ZANIMLJIVE ISTORIJSKE ČINJENICE DOSADAŠNJIH PRESEDNIČKIH IZBORA.....	28
ELEKTORSKI KOLEDŽ 2024. GODINE.....	30
KANDIDATI ZA REPUBLIKANSKU NOMINACIJU.....	33

<i>Donald Tramp</i>	35
Kvalifikacije	35
Vrednosni kompas	36
Trenutno stanje i šanse za pobjedu	36
<i>Ron Desantis</i>	38
Kvalifikacije	38
Vrednosni kompas	39
Trenutno stanje i šanse za pobjedu	39
<i>Niki Hejli</i>	41
Kvalifikacije	41
Vrednosni kompas	42
Trenutno stanje i šanse za pobjedu	42
<i>Vivek Ramasvami</i>	44
Kvalifikacije	44
Vrednosni kompas	45
Trenutno stanje i šanse za pobjedu	45
<i>Ostali kandidati</i>	46
KANDIDATI ZA DEMOKRATSKU NOMINACIJU	48
<i>Džozef Bajden</i>	49
Kvalifikacije	49
Vrednosni kompas	50
Trenutno stanje i šanse za pobjedu	50
<i>Merijen Vilijamson</i>	51
Kvalifikacije	51
Vrednosni kompas	51
Trenutno stanje i šanse za pobjedu	52
<i>Din Filips</i>	53
Kvalifikacije	53
Vrednosni kompas	54
Trenutno stanje i šanse za pobjedu	54
KANDIDATI TREĆIH PARTIJA I NEZAVISNI KANDIDATI	55
<i>Robert F. Kenedi Mlađi</i>	57
Kvalifikacije	57
Vrednosni kompas	58
Trenutno stanje i šanse za pobjedu	58
<i>Kornel Vest</i>	59
Kvalifikacije	59

Vrednosni kompas.....	60
Trenutno stanje i šanse za pobjedu.....	60
KLJUČNE TEME IZBORA U SAD: 4+X.....	61
<i>Ekonomija.....</i>	<i>62</i>
<i>Zdravstvena nega.....</i>	<i>63</i>
<i>Obrazovanje.....</i>	<i>63</i>
<i>Imigracija.....</i>	<i>64</i>
<i>Tema „X“.....</i>	<i>65</i>

UVOD

Sjedinjene Države spadaju među najdugovečnije demokratije, sa drugim najstarijim ustavom na svetu. Sa svega 27 amandmana i uz snažnu ulogu Vrhovnog suda u tumačenju odredbi, ustav SAD čuva američku tradiciju i opstaje još od 4. marta 1789. godine. Slično je i sa izborima. Izborni proces je kroz amandmane na ustav i zakonska rešenja doživeo transformaciju tokom vekova, ali je očuvao osobenosti zasnovane na američkoj kulturi, tradiciji, pa i kontekstu u kom se formirala mlada demokratija. Ukoliko se procedura otrgne iz konteksta, moglo bi zvučati čudno da se u Sjedinjenim Državama koje imaju predsednički sistem sa snažnom ulogom šefa izvršne vlasti, predsednik bira posredno, putem elektora. Ili da je sve do 1937. godine između izbornog dana i inauguracije predsednika proticalo i po četiri meseca. Čak i danas, teško je široj javnosti objasniti način održavanja kokusa u unutarpartijskim izborima, ulogu superdelegata na partijskim konvencijama, kako to da predsednički kandidat koji osvoji više glasova izgubi izbore, šta to garantuje da elektori neće promeniti izbornu volju građana ili kako to da gotovo 170 godina američkom političkom scenom dominiraju dve partije?

Poslednje pitanje je posebno intrigantno i govori o nivou američke privrženosti tradiciji, čak i kada je reč o partijskog opredeljenosti. Od kada je završen proces formiranja Demokratske (1828) i Republikanske partije (1854), svih izabranih 35 predsednika dolazilo je iz redova ove dve partije. Zapažene uspehe su ostvarili Teodor Ruzvelt ispred Progresivne partije 1912. godine ili Ros Pero kao nezavisni kandidat na predsedničkim izborima 1992. godine. Ipak, već 65 godina nijedan predsednički kandidat, izuzev demokrata i republikanaca, nije na izborima ostvario elektorski glas. Tek nešto više uspeha, ali i lakši zadatak, imali su članovi trećih partija i nezavisni kandidati na izborima za Kongres. Kako su 1856. godine utabane staze dvopartijskog sistema, tek je 38 senatora i 124 članova Predstavničkog doma ostvarilo izborne pobeđe. Kroz istoriju, Populisti i Progresivci dostigli su i dvocifrene brojeve kongresmena u 50. (1897), odnosno 63. (1913) sazivu Kongresa, ali nedovoljno ni da bace senku na vladavinu „magaraca“ i „slonova“.¹

Izbore 2024. godine građani Sjedinjenih Država dočekuju sa ogromnim nepoverenjem u institucije i partije. Danas tek dve petine Amerikanaca veruje da predsednik dobro obavlja svoj posao, jedna petina je zadovoljna radom Kongresa, a samo jedna četvrtina građana SAD veruje da se njihova država kreće u dobrom smeru.² Takođe, u više istraživanja sprovedenih tokom 2023. godine, gotovo polovina Amerikanaca izjasnila se da ne pripada niti jednoj od dve najveće partije, već da se svrstava u tabor nezavisnih.³ Reč je o najvećem postotku građana koji se u pogledu partijske afilijacije izjašnjava u kategoriji nezavisni u poslednje dve decenije, još od kada agencija Galup (Gallup) vrši anketu po ovom pitanju. Istovremeno,

¹ Magarci i slonovi su ilustrativni simboli Demokratske (magarci) i Republikanske partije (slonovi) još od sedamdesetih godina 19. veka, od kada ih je karikaturista Tomas Nast tako oslikao

² Videti na: https://www.realclearpolitics.com/epolls/latest_polls/ (pristupljeno: 8.11.2023)

³ Videti na: <https://news.gallup.com/poll/15370/party-affiliation.aspx> (pristupljeno: 8.11.2023)

ovo je podatak koji bi morao da popali i poslednje protivpožarne alarme u Republikanskoj i Demokratskoj partiji, mada su oni čujni već niz godina.

Iako bi na osnovu svih pokazatelja bilo racionalno očekivati „pobunu“ birača na izborima i okretanje leđa dominantnim partijama, takav zaokret se verovatno neće desiti. Razloga za takva predviđanja je više, a mogu se pronaći i u skromnoj ponudi nezavisnih kandidata i trećih partija. Ipak, čini se da je ključni uzrok hroničnog neuspeha ostalih „duh tradicije“, koji je u SAD još uvek dominantan. Zato u 2024. godini možemo da očekujemo tradicionalne izbore. Pobiće jedan od (ne)željenih kandidata Republikanske ili Demokratske partije, sva pažnja 5. novembra će biti usmerena ka kolebljivim državama, i dalje će sumnjati u vernost elektora, a oni, ponovo, neće izneveriti.

PREDSEDNIČKI IZBORI⁴

Izbori za predsednika Sjedinjenih Američkih Država se održavaju svake četiri godine na *Dan izbora*, koji se od 1848. godine odvijaju prvog utorka posle prvog ponedeljka u novembru. Predsednički izbori za 2024. godinu biće održani 5. novembra 2024. godine. Na njima se može kandidovati samo oni državljani SAD koji ispunjavaju sledeće uslove definisane Ustavom SAD:

- Da budu rođeni državljani Sjedinjenih Američkih Država
- Da imaju najmanje 35 godina
- Da imaju prebivalište u Sjedinjenim Državama poslednjih 14 godina

Izborni proces

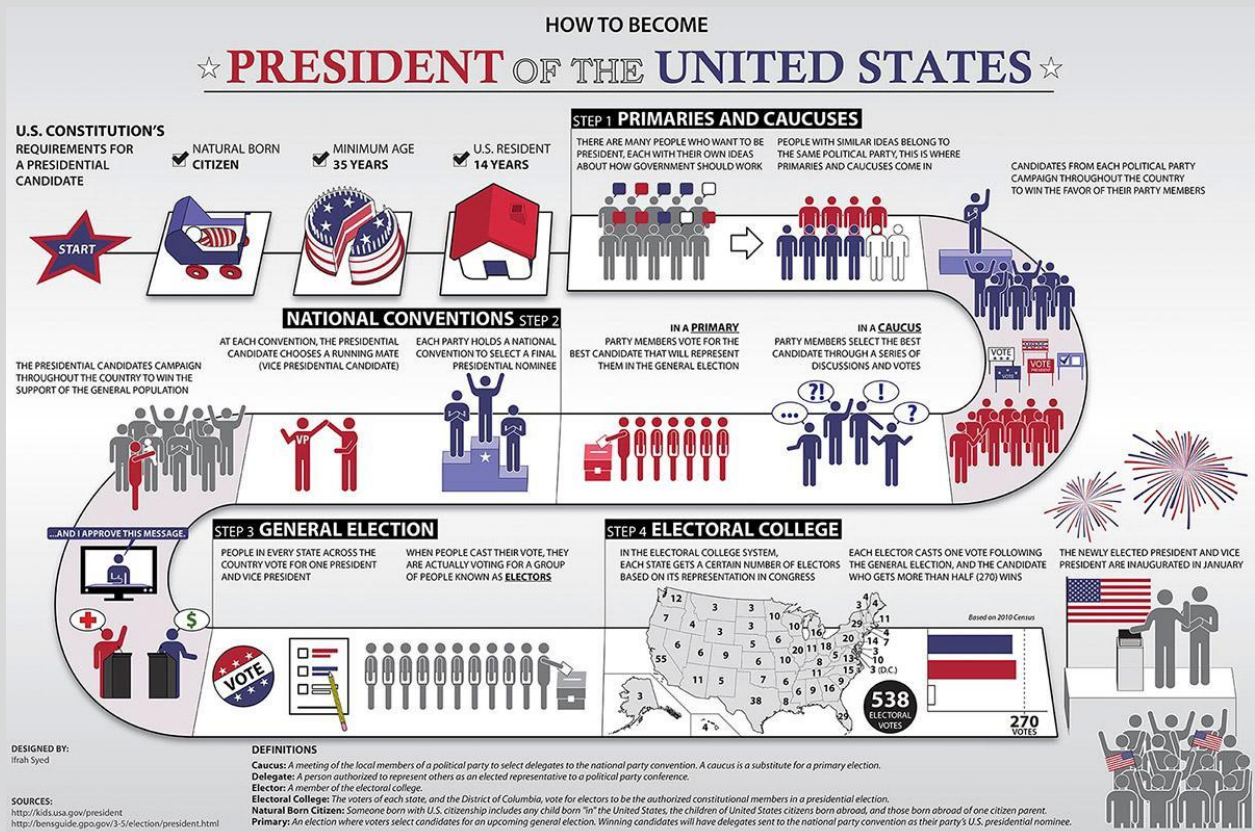
- Izborni proces počinje **kokusima i unutarstranačkim izborima**, koji se odvijaju od januara (nekada i od februara) do juna. Nadmetanje započinje kokusima u Ajovi, a najznačajniji izborni dan je „Super utork“, kada veliki broj važnih država glasa na unutarpartijskim izborima;
- Unutarpartijski izbori se okončavaju **nacionalnim konvencijama** gde svaka partija bira kandidata za predsedničke izbore. Izabrani kandidat tada obelodanjuje, ukoliko to već nije učinio ranije, i ko ćemu biti „drugar u trci“, odnosno, kandidat za potpredsednika.
- Kandidati posle nacionalnih partijskih konvencija zvanično započinju **kampanju**, putujući širom zemlje da bi biračima objasnili svoje stavove i planove.
- Važne događaje predstavljaju **predsedničke debate** koje, prema tvrdnjama brojnih autora, imaju značajan uticaj na ishod izbora. Poslednjih decenija, uobičajeno je da se organizuju tri predsedničke debate i jedna debata u kojoj učestvuju kandidati za potpredsedničko mesto. Izuzetak je 2020. godina, kada je Komisija za predsedničke debate otkazala drugu po redu debatu usled Trampovog inficiranja virusom Kovid-19.
- Prvog utorka nakon prvog ponedeljka u novembru odvija se **Izborni dan** i tada Amerikanci izlaze na izbore. Suštinski, oni tada ne glasaju za predsednika SAD, već za delegate svojih država koji će na Elektorskom koledžu birati predsednika SAD.
- Ukupno 538 elektora se okuplja u njihovim državama „prvog ponedeljka nakon druge srede u decembru“ u okviru **Elektorskog koledža** i tada daju svoje glasove za predsednika i potpredsednika SAD. Da bi predsednik i potpredsednik bili izabrani potrebno im je 270 glasova elektora. Elektorski koledž, iako ne najdemokratskije rešenje, oslikava izbornu tradiciju Sjedinjenih Država. Valja napomenuti i da nikada do sada izborna volja građana nije promenjena u Koledžu.
- Na zajedničkoj sednici Senata i Predstavničkog doma, koja se održava 6. januara, potpredsednik SAD i predsednik Senata **otvara sertifikate** po azbučnom redu država

⁴ Delovi ovog poglavlja preuzeti su sa našeg web portala www.americki-izbori.rs

iz kojih dolaze. Zatim ih daje ih „kazivačima“, dvojici iz Predstavničkog doma i dvojici iz Senata, koji prebrajaju glasove. U slučaju da ni jedan kandidat ne osvoji potrebnu većinu, Predstavnički dom bira predsednika, a Senat potpredsednika.

- Na kraju, 20. januara (ili 21. januara ukoliko je dvadeseti dan januara nedelja), održava se **inauguracija**. Tada predsednik i potpredsednik polažu zakletvu i zvanično počinju sa vršenjem dužnosti.

Grafički prikaz izbornog procesa u SAD

Izvor: <http://kids.usa.gov/president>

Dan inauguracije u Sjedinjenim Američkim Državama

Dan inauguracije novoizabranog predsednika u Sjedinjenim Američkim Državama održava se 20. januara (ili 21. januara, ukoliko 20. pada u nedelju) na svake četiri godine. Organizuje se u godini posle one u kojoj su se održali predsednički izbori. Novi mandat predsednika i potpredsednika zvanično počinje navedenog dana u podne u Vašingtonu (Distrikt Kolumbija, DC). Na dan inauguracije, kandidati koji su pobedili na izborima prethodne godine zaklinju se kao predsednik i potpredsednik Sjedinjenih Država. Ceremonija polaganja zakletve se održava na Kapitolu i organizuje je Zajednički odbor oba doma Kongresa za ceremoniju inauguracije. Obično je prati parada duž avenije Pensilvanija. Novi predsednik posmatra paradu sa predsedničkog mesta ispred Bele kuće. Duž rute parade prisutne su na hiljade ljudi. Naravno, najveći deo Amerikanaca gleda ceremoniju preko televizije ili slušajući radio.

Javni život

Dan inauguracije nije državni praznik, mada godinama postoji inicijativa da se takvim učini, i od većine ljudi se očekuje da rade kao i obično. Brojne škole, prodavnice i druge organizacije rade normalno u mnogim delovima Sjedinjenih Država. Javni prevoz vozi po redovnom rasporedu. Može doći do promena u redovnoj programskoj šemi na televiziji i radiju, jer stanice koje prenose vesti prate ceremoniju inauguracije. Dan inauguracije je državni praznik za određene državne službenike koji rade u Distriktu Kolumbija ili u okolnim područjima. Uglavnom je tako kako bi se smanjila gužva na putevima i u javnom prevozu na tom području. U Vašingtonu (DC) i okolnim područjima može doći do značajnog remećenja svakodnevnog života, i na Dan inauguracije, i u danima pre i posle ceremonije. To se ne dešava jedino zbog same ceremonije i parade koja je prati, već i zbog protesta i demonstracija koji se organizuju i zbog velikih bezbednosnih mera koje se sprovode. Ako imate posla u ovoj oblasti u drugoj polovini januara u godini inauguracije pametno bi bilo da pažljivo proverite da li ćete moći da obavite to što ste naumili.

Proces inauguracije: od Vašingtona do Bajdena

Od 1789. predsednik se nalazi na čelu Sjedinjenih Američkih Država. Te godine je Džordž Vašington za predsednika Sjedinjenih Američkih Država. Inaugurisan je prvi put 30. aprila 1789. godine u Njujorku, a drugi put 4. marta 1793. u Filadelfiji. Kasnije inauguracije su se održavale 4. marta sve do druge inauguracije predsednika Frenklina Ruzvelta koja je održana 20. januara 1937. Od tada se Dan inauguracije održava 20. januara, uz izuzetak koji je naveden na početku ovog poglavlja, i novi predsednički mandat zvanično počinje tog dana u podne.

Uobičajeno je da potpredsednik prvi polaže zakletvu, dok predsednik to obavlja tačno u podne. Posle položenih zakletvi, predsedniku i potpredsedniku se izvodi počasni muzički pozdrav (eng: „The ruffles and The flourishes“). „The ruffles“ se izvode na bubnjevima, a „the flourishes“ na vojničkim trubama, jednostavnim limenim instrumentima. „Ruffles and flourishes“ čine fanfaru pre izvođenja predsedničke himne „Hail to the Chief“ i potpredsedničke himne „Hail, Columbia“. Potom sledi počasna paljba iz dvadeset i jednog topa-haubica vojnog distrikta Washington. Posle ceremonije, predsednik i potpredsednik su počasni gosti na svečanom ručku koji organizuje Kongres Sjedinjenih Američkih Država. Kasnije tokom dana, oni paradiraju niz aveniju Pensilvanija i peške prelaze deo puta od Kapitola do Bele kuće. Ako Dan inauguracije pada u nedelju, predsednička zakletva se obično polaže na privatnoj ceremoniji tog dana, a javna ceremonija i proslave se održavaju sledećeg dana.

Zašto je promenjen datum inauguracije?

U osamnaestom veku je bilo logično da postoji četvoromesečna pauza između izbora i inauguracije. Bilo je potrebno puno vremena da se prebroje glasovi i da predsednik izabere novu vladu. U današnjem svetu modernih komunikacija i stalnih potencijalnih kriza to je predugačak period. Zbog toga je 20. amandmanom na Ustav Sjedinjenih Država promenjen datum inauguracije sa 4. marta na 20. januar. Pored datuma, menjana su i mesta održavanja

inauguracije. Prva (1789) je bila održana u Njujorku, druge dve (1793. i 1797) u Filadelfiji, dok se inauguracije Tomasa Džefersona (1801) ovi događaji održavaju u Vašingtonu (DC).

Zakletva predsednika SAD

„Svečano se zaklinjem da ću verno vršiti dužnost predsednika Sjedinjenih Država i da ću najbolje što umem čuvati, štititi i braniti Ustav Sjedinjenih Država.“

U prvom delu drugog člana Ustava zahteva se da pre preuzimanja dužnosti, predsednici moraju da polože predsedničku zakletvu. Izgovaranjem ove zakletve od 35 reči završava se mandat jednog predsednika, a počinje mandat drugog. Od dana kad je Džordž Vašington položio svoju ruku na Bibliju i izgovorio zakletvu, ceremonije inauguracije su postale važan simbol kontinuiteta i stalnosti vlasti u SAD.

Uobičajeno, predsednici podignu desnu ruku, a levu polože na Bibliju. Postoji svega nekoliko izuzetaka od ove prakse: Džon Kvinsi Adams, Teodor Ruzvelt i Frenklin Pirs nisu se zakleli pred Biblijom ili drugim religijskim knjigama, dok je Lindon Džonson usled specifičnih okolnosti prve inauguracije (održana u avionu posle ubistva predsednika Kenedija) položio ruku na knjigu katoličkih liturgija koja je pronađena na Kenedijevom stolu, a za koju se verovalo da je Biblija. Zanimljivo je da niko od navedenih predsednika nije drugi put biran ili izabran na predsedničkim izborima.

Ko menja predsednika u slučaju sprečenosti da obavlja dužnost

25. amandman na Ustav Sjedinjenih Američkih Država je bio pokušaj da se razreše neke od većitih nedoumica oko institucije predsednika, naime, šta se dešava u slučaju smrti, opoziva ili ostavke predsednika, kao i toga šta se dešava u slučaju da iz nekog razloga predsednik nije u mogućnosti da vrši svoje dužnosti. Uobičajena je praksa da, u slučaju smrti predsednika, potpredsednik preuzima poziciju predsednika. To se do sada dogodilo 8 puta u američkoj istoriji.

Dva pitanja koja su izazvala podele među stručnjacima bila su: da li bi potpredsednik zapravo preuzeo poziciju predsednika u slučaju nemogućnosti predsednika da izvršava obaveze predsednika i da li bi predsednik nastavio svoj mandat u slučaju da ponovo može da izvršava obaveze predsednika? Takođe, 7 potpredsednika je umrlo tokom mandata i jedan je podneo ostavku, tako da tokom jedne petine istorije SAD nije bilo potpredsednika koji bi preuzeo funkciju. Ali javljali su se naizgled nerešivi problemi, kakav je bio slučaj sprečenosti predsednika Džejmsa Garfilda da obavlja dužnost, koji je bio u komi osamdeset dana pre nego što je podlegao povredama ili Vudroa Vilsona, koji je usled infarkta bio lišen određenih telesnih funkcija poslednjih osamnaest meseci svog mandata.

Postavljala su se brojna pitanja: ko će i kako da utvrdi stalnu, a ne privremenu, sprečenost predsednika; kako će se to izneti ako predsednik nastavi mandat; kako treba da postupi potpredsednik, da li će on biti privremeni predsednik; šta će se dogoditi ako se

predsednik oporavi, itd. Kongres je napokon predložio 25. amandman saveznom državama u periodu posle ubistva predsednika Kenedija, sa upražnjenim mestom potpredsednika i predsednikom Lindonom Džonsonom koji je imao srčani udar. Amandman je često primenjivan tokom 1970-ih. Po prvi put u istoriji na mesto predsednika i potpredsednika, dolaze dva čoveka koja se nisu suočila sa glasačima u državnim izborima. Prvenstveno, potpredsednik Spajro Egnju (Spiro Agnew) podneo je ostavku 10. oktobra 1973, a predsednik Nikson je nominovao Džeralda R. Forda iz Mičigena, da ga nasledi. Održano je saslušanje povodom nominacije po pravilima Komisije Senata i Pravosudnog odbora Predstavničkog doma. Na kraju, Kongres je potvrdio nominaciju i novi potpredsednik je preuzeo funkciju 6. decembra 1973. godine.

Zatim je predsednik Ričard M. Nikson podneo ostavku na mesto predsednika 9. avgusta 1974, a potpredsednik Ford je odmah preuzeo funkciju u podne istog dana. Nakon toga, opet u skladu sa drugim odeljkom 25. amandmana, predsednik Ford je nominovao Nelsona A. Rokfelera iz Njujorka za potpredsednika. Dana 20. avgusta 1974. održano je svedočenje u Kongresu. Kongres je dao saglasnost i gospodin Rokfeler je preuzeo funkciju potpredsednika SAD 19. decembra 1974. godine.

IZBORI ZA KONGRES

Kongres je vrhovni zakonodavni organ Sjedinjenih Američkih Država koji se sastoji iz dva tela: Predstavničkog doma i Senata.

Izbori za Predstavnički dom

Predstavnički dom čini 435 kongresmena koji se biraju na mandat od 2 godine, sa mogućnošću neograničenog broja reizbora. Članovi se biraju na direktnim izborima, a svaki od članova Predstavničkog doma predstavlja jednu od federalnih država Sjedinjenih Američkih Država u kojoj je izabran. Broj mesta predviđenih za svaku federalnu državu raspoređuje se prema broju stanovnika, uz uslov da svaka država mora imati najmanje jednog predstavnika. Države kao što su Severna Dakota, Vermont ili Aljaska imaju po jednog predstavnika, dok je država sa najviše predstavnika Kalifornija i ima ih 52. Uslovi za izbor u Predstavnički dom podrazumevaju da kandidat ima najmanje 25 godina života, da bude državljanin Sjedinjenih Američkih Država najmanje 7 godina i stanovnik federalne države koju predstavlja. Članove Predstavničkog doma najčešće zovemo kongresmenima (congressman/congresswoman).

Stranačka disciplina, tj. tendencija glasanja svih članova jedne partije na isti način, nije toliko izražena u Predstavničkom domu, upravo zbog činjenice da se kongresmeni moraju suočiti sa izborima svake dve godine. Iz tog razloga, kada se nađu u situaciji da su interesi političke stranke i okruga koji predstavljaju suprotstavljeni, najčešće glasaju u interesu svojih okruga. Predstavničkim domom predsedava spiker za koga se obično bira šef poslaničke grupe partije koja ima većinu i često ima ključnu ulogu u dešavanjima u Domu.

Osnovne nadležnosti Predstavničkog doma definisane Ustavom Sjedinjenih Američkih Država su donošenje zakona, odobravanje budžeta, i izbor predsednika SAD, ukoliko Elektorski koledž nije u mogućnosti da to uradi. Posebno značajno ovlašćenje Predstavničkog doma jeste ekskluzivno pravo za pokretanje procesa impičmenta (impeachment) federalnih službenika, među kojima i predsednika Sjedinjenih Američkih Država. Ostali su upamćeni slučajevi predsednika Endrua Džonsona, Ričarda Niksona i Bila Klintona, kao i postupci protiv Donalda Trampa, gde su sva četiri predsednika impičtovana u Predstavničkom domu. Nijedan od njih nije opozvan u proceduri koja se pokreće pred Senatom.

Poslednji izbori za Predstavnički dom održani su 8. novembra 2022. godine, a kako se održavaju na svake dve godine, naredni će biti održani 5. novembra 2024. godine. Nakon poslednjih izbora, 118. saziv Kongresa je počeo sa radom 3. januara 2023. godine. U ovom sazivu Kongresa, trenutno, većinu u Predstavničkom domu imaju republikanci sa 221 mestom, demokrate imaju 213, dok je jedno mestu upražnjeno. Funkciju spikera Predstavničkog doma od 25. oktobra 2023. godine obavlja Majk Džonson, iz redova Republikanske partije. On je na to mesto došao posle turbulentnog perioda izazvanog smenom Kevina Mekartija, dotadašnjeg spikera.

Izbori za Senat

Senat je jedan od dva doma američkog Kongresa. Svaka od 50 konstitutivnih država, bez obzira na broj stanovnika, ima u Senatu po dva predstavnika koji se biraju na period od 6 godina. Od 1914. godine senatori se biraju na direktnim izborima, dok su ih do tada delegirale legislature federalnih država. U punom sazivu u zgradi na Kapitolu u Vašingtonu sedi tačno 100 senatora. Senatori, samim tim što imaju tri puta duži mandat od kongresmena, odnosno članova Predstavničkog doma, u praksi predstavljaju uticajnije i postojanije aktere zakonodavne grane vlasti.

Izbori za Senat održavaju se na svake dve godine, s tim što se na izborima odlučuje samo o trećini senatorskih mesta. Preciznije, na svakim izborima jedna trećina (33,33,34) senatora prepušta svoju poziciju volji građana, koji im mogu uskratiti poverenje ili produžiti mandat. U trku za ovu poziciju mogu ući samo kandidati sa navršениh 30 godina, koji su bar 9 godina građani SAD i stanuju na teritoriji države u kojoj se kandiduju.

Poslednji izbori za Senat održani su 8. novembra 2022. godine. Nakon takozvanih izbora na pola mandata demokratu su, mimo očekivanja, zadržale kontrolu nad Senatom. Trenutno ovo značajno telu u političkom sistemu SAD čini 49 republikanaca, 48 demokrata i troje nezavisnih senatora. Demokrate su, uprkos jednom članu manje,⁵ uspele da zadrže kontrolu nad Senatom zahvaljujući nezavisnim senatorima koji „klubaše“ sa „magarcima“. Čak i da imaju isti broj glasova prilikom odlučivanja, demokrate i dalje imaju prednost zahvaljujući zlatnom glasu potpredsednice SAD, koja je ujedno i predsednica Senata.

Redovni i specijalni izbori

Način izbora i dužina trajanja mandata kongresmena i senatora jasno su određeni Ustavom Sjedinjenih Država. Međutim, postoje slučajevi u kojima se mandat izabranih kandidata završi pre predviđenog roka. Tada se održavaju tzv. specijalni izbori sa ciljem da se popuni upražnjeno mesto. To mesto najčešće ostaje upražnjeno smrću – svežiji i poznatiji primer takve situacije je smrt demokratske senatorke iz Kalifornije, Dajane Fajnstajn - ostavkom iz privatnih razloga, ali i usled pritiska javnosti nakon skandala i preuzimanjem druge funkcije. Postoje i drugi načini koji nisu tako česti kao što je ponavljanje izbora ili penzionisanje kongresmena.

Redovni izbori za predstavnike Predstavničkog doma se sprovode svake dve godine u 435 jednomandatnih izbornih jedinica – kongresnih distrikta (Congressional District). Tradicionalno se održavaju prvog utorka posle prvog ponedeljka u novembru. Oni se održavaju kako u godini kada se bira predsednik tako i u sredini njegovog mandata (midterm election). Mesta u Predstavničkom domu se isključivo popunjavaju specijalnim izborima u distriktu čiji je predstavnik istupio sa funkcije (najčešće je potrebno između 3 i 6 meseci da se izabere novi predstavnik od momenta kad je mesto ostalo prazno).

⁵ Situacija je do nedavno bila izjednačena, ali je senatorka iz Arizone, Kirsten Sinema, odlučila da pređe u tabor nezavisnih.

Ipak, i od ovog pravila postoje odstupanja. U situacijama kada distrikt izgubi predstavnika u poznoj fazi mandata u Predstavničkom domu, najčešće je to najranije 6 meseci od godine kada se održavaju redovni izbori, država može da ostavi mesto upražnjeno. Procedura sprovođenja specijalnih izbora je identična sa redovnim izborima. Najveći broj specijalnih izbora spada u izbore za članove Predstavničkog doma što je i logična posledica kada se uzme u obzir brožani odnos između članova Domova.

Kada su u pitanju mesta u Senatu, svakoj državi su dodeljena dva mesta (ukupno 100) na kojima senatori ostaju 6 godina. Sve države su podeljene u tri klase – svaka sadrži po 33 senatora (pri čemu III klasa ima jednog člana više). Nijedna država nema dva senatora u istoj klasi pa je time onemogućena da bira oba svoja senatora u okviru istih izbora – izuzetak su specijalni izbori kojima se popunjavaju mesta koja su vanredno ispražnjena. Svaka klasa bira svoje senatore na svake dve godine. Primera radi, 2024. će biti organizovani izbori senatora iz I klase koji su na svoje pozicije izabrani na izborima 2018, a stupili na funkcije 2019. godine.

Za popunjavanje praznih mesta u Senatu procedura zavisi od države do države. Trenutno, u 14 država postoji praksa obaveznih specijalnih izbora koji se održavaju u odvojenim terminima od redovnih, a to su: Alabama, Aljaska, Vskonsin, Vašington, Vermont, Konektikat, Luizijana, Masačusets, Misisipi, Oregon, Oklahoma, Rod Ajlend, Severna Dakota i Teksas. Rok u kome država organizuje izbore određuje ona sama i može varirati od 30 dana, što praktikuje Oklahoma, pa do 180 dana koliko je propisao Vermont. Najčešće je to period od 60 do 90 dana nakon što je mesto u Senatu ostalo upražnjeno. U ovim državama, takođe, postoje izuzeci, kao i u Predstavničkom domu, za situacije kada senatorsko mesto ostane upražnjeno, a generalni izbori su blizu. Kalifornija će 5. novembra 2024. godine organizovati svoje specijalne izbore za senatorsko mesto koje ostalo upražnjeno smrću Dajane Fajnstajn. Odlukom guvernera Kalifornije, njeno mesto će do tada popunjavati senatorka Lafonza Batler.

KOLEBLJIVE DRŽAVE

Sjedinjene Države su federacija koja je prilično heterogena u demografskom, ekonomskom i društveno-političkom domenu. Struktura stanovništva saveznih država, istorijska geneza njihovog nastanka i razvoja, geografske karakteristike i drugi važni faktori uticali su na formiranje kontinuiranih obrazaca kako stanovništvo određene država glasa (naročito na predsedničkim izborima). Prema kriterijumu dominantne podrške jednoj partiji, američke države možemo podeliti u aktuelnom kontekstu na:

1. **Plave države** – u pitanju su države koje, po pravilu, glasaju za predsedničkog kandidata Demokratske partije, a najtipičniji primeri jesu visoko urbanizovane države i države sa velikim stepenom rasno-etničke i religijske heterogenosti, te države zapadne obale i severoistočne američke regije Nove Engleske (Njujork, Masačusets, Illinois, Kalifornija, Vašington...). Skupno se ove države u novije vreme nazivaju i „plavi zid“.
2. **Crvene države** – u ovim državama većina građana, po pravilu, glasa za predsedničkog kandidata Republikanske partije, a najtipičniji primeri su poljoprivredne države sa dominantno belim stanovništvom, zatim države sa dominantnom većinom religijski aktivnih evangelista, te većina država kontinentalne unutrašnjosti i američkog juga (Oklahoma, Luizijana, Južna Karolina, Kansas, Juta, Ajdaho, Severna i Južna Dakota). Skupni naziv za ove države je i „crveni zid“ ili „crveno more“.

Između ove dve kategorije, nalaze se one države za koje se ne može unapred reći da su zasigurno plave ili zasigurno crvene i u kojima je ishod izborne utakmice manje izvestan. Sve ove države možemo označiti jednim načelnim terminom kao *kolebljive države (swing states)*. Pored ovog najpoznatijeg pojma, postoje i drugi slični pojmovi kojima se preciznije objašnjavaju grupe država koje se ne mogu svrstati ni u plave, ni u crvene (videti tabelu 1.1).

Pojam	Definicija
<i>Bellwether State</i> („država putokaz“)	Država koja sa visokim nivoom konzistentnosti glasa za predsedničkog kandidata koji na kraju ostvari pobedu na predsedničkim izborima (država koja „voli pobednike“)
<i>Battleground State</i> („država bitke“)	Država u kojoj je margina razlike u broju glasova između dva predsednička kandidata mala (niža od 10% ili 5%)

<i>Shift/Flip State</i> („prevrtljiva država“)	Država koja kontinuirano glasa za kandidate različitih partija na predsedničkim izborima
<i>Toss-up state</i> („neizvesna država“)	Država u kojoj je margina razlike u glasovima između dva kandidata toliko mala da je krajnje nezahvalno predviđati ishod

Tabela 1.1. Iznijansirani prikaz država koje se često označavaju kao kolebljive.

Iako je moguće izdvojiti grupu država za koju bi se (primenom jednog ili više kriterijuma navedenih u tabeli) moglo reći da istorijski pripadaju ili su pripadale kategoriji kolebljivih država, bitno je utvrditi da li će konkretna država i u ovom izbornom ciklusu biti poprište borbe, odnosno „država bitke“ (*Battleground State*). Najvažniji kriterijum za određivanje „države bitke“ u 2024. godini jesu projekcije podrške na koje ukazuje istraživanje javnog mnjenja.⁶ Neke države koje su istorijski spadale u primere kolebljivih, sada su „crvenkaste“, poput Floride ili Ajove, i velike su šanse da će tamo pobediti kandidat republikanaca, dok su neke druge kolebljive u međuvremenu postale „plavkaste“, kao što su Kolorado ili Virdžinija. Istraživanja javnog mnjenja pokazuju da su šanse za iznenađenja u ovim državama jako mala.

Uzimajući u obzir aktuelni politički kontekst, istraživanja javnog mnjenja, ali i komparativno-istorijsku vertikalnu (naročito u 21. veku), može se reći da će ove godine kolebljive države u kojima će se održati ključne i najneizvesnije političke bitke između predsedničkih kandidata biti Pensilvanija, Džordžija, Nevada, Arizona, Mičigen, Viskonsin i (u određenoj meri) Nju Hempšir.

Pensilvanija

Pensilvanija je država koja direktno povezuje dva favorita za osvajanje nominacije demokrata i republikanaca za predsedničke izbore 2024. godine. U ovoj državi je 1942. godine u gradu Skrenton rođen aktuelni predsednik Džozef Bajden. U njoj je i svoje studentske dane proveo i bivši predsednik Donald Tramp, završivši prestižnu i najstariju američku poslovnu školu Fulton. Država nazvana po Vilijamu Penu, koji je dobio zemlju svojevremeno od britanskog kralja, od početka 20. veka pa do danas je gotovo jednak broj puta većinski glasala za republikanskog (15 puta) kao i za demokratskog kandidata (14 puta), dok je 1912. godine pobedio čak i kandidat treće partije – Teodor Ruzvelt, koji je tada nastupao

⁶ Naravno, korisno je pratiti i tokove novca, pa gledati u koje države će kandidati uložiti najviše novca, jer je to dobar indikator da smatraju kako im je tu borba najnategnutija.

ispred Progresivne partije.⁷ Ovaj podatak bi Pensilvaniju mogao svrstati u tradicionalne kolebljive države.

Međutim, ako pogledamo poslednjih nekoliko decenija, na gotovo svim predsedničkim izborima od 1992. godine pobeđivao je kandidat demokrata. Jedini izuzetak bila je 2016. godina, kada je (veoma tesnu) pobedu u Pensilvaniji odneo Donald Tramp. Već četiri godine kasnije, Pensilvaniju je ponovo „obojio u plavo“ Džozef Bajden. Istraživanja pokazuju da će trka između demokrata i republikanaca ponovo biti napeta i da će ova država, koja je jedna od 13 inicijalnih kolonija koje su se oslobodile britanske vlasti i osnovale SAD i koja ima poseban istorijski značaj, ponovo imati veliki uticaj na ishod izbora. Pensilvanija ima preko 13 miliona stanovnika, što je čini petom najmnogoljudnijom u SAD. Država nosi ukupno 19 elektorskih glasova, što je i dalje značajna cifra za ishod izbora, iako je broj elektora u odnosu na kraj osamdesetih opao za 6.⁸ Rasna struktura u velikim gradovima je heterogenija, dok u manjim sredinama apsolutno dominira belačko stanovništvo anglo-saksonskog i germanskog porekla.

Početak novembra 2023. godine, istraživanja javnog mnjenja su prednost od nekoliko procenata davale Donaldu Trampu kao mogućem kandidatu republikanaca ukoliko bi se na izborima suočio sa Bajdenom kao kandidatom demokrata.⁹ Sa druge strane, na izborima za Senat novembra 2022. godine je kandidat demokrata Džon Feterman, uprkos delikatnom zdravstvenom stanju, pobedio republikanskog selebriti kandidata doktora Mehmeta Oza, koga je svesrdno podržavao upravo Tramp. Svakako, do izbora je ostalo još dosta vremena i za očekivati je da ponovo budu neizvesni. Ono što je sigurno jeste da će u većim gradovima, poput Filadelfije ili Pitsburga, ponovo osetno veću podršku imati demokrate, dok će manje sredine biti tradicionalno „obojene“ u republikansku crvenu boju. Motivisanost ove dve grupe slične brojnosti, kao i naklonost neopredeljenih birača, povećće Pensilvaniju, a možda i čitavu SAD, u jednom ili u drugom pravcu.

Džordžija

Istorijski gledano, Džordžiju je teško svrstati u „kolebljive države“. Postojali su jasni obrasci podrške najpre demokratama do 1960ih, (u vreme kada su demokrate na jugu SAD podržavale segregacionizam), a potom republikancima, od trenutka kada Demokratska partija na nacionalnom nivou (mada ne i u samoj Džordžiji) postaje progresivnija.¹⁰ Za ove opcije glasalo je i glasa mahom belo stanovništvo, naročito u predgrađima velikih gradova i u ruralnim poljoprivrednim

⁷ Za više o rezultatima izbora u Pensilvaniji kroz istoriju videti: <https://www.270towin.com/states/Pennsylvania>

⁸ Za raspodelu elektora po državama videti: <https://www.archives.gov/electoral-college/allocation>

⁹ Za više o tome kako bi birači u ovoj državi glasali na jesen 2023. godine ako bi kandidati bili Bajden i Tramp pogledati: <https://www.nytimes.com/2023/11/05/us/politics/biden-trump-2024-poll.html>

¹⁰ Na izborima 1968. godine, većinu je dobio Džordž Volas (George Wallace), kandidat Američke nezavisne partije, sa segregacionističkom agendom podrške „Džim Krou“ (Jim Crow) zakonima koji su diskriminirali sve koji nisu bele boje kože.

sredinama, gde je podrška republikancima najizraženija. Podrška koju je većinski belačko stanovništvo ove države nazvane po engleskom kralju Džordžu II davalo konzervativnim opcijama, bila je dugo praćena i podrškom segregacijskim i diskriminacijskim merama prema afroameričkom stanovništvu. Ova država, inače jedna od prvih 13 kolonija osnivača SAD, dugo je baštinila (a neke grupe i dalje baštine) tradiciju Konfederacije, kao poslednja država američkog Juga koja se nakon građanskog rata vratila u federaciju.

Od početka šezdesetih, pa do prošlih izbora, jedini izuzeci u kojima su demokratski kandidati uspeli da pobeđu u ovoj državi bile su dve pobeđe upravo kandidata iz Džordžije Džimija Kartera 1976. i 1980. te „knep“ pobeđa Bila Klintonu 1992. godine sa oko 42% glasova (najviše zahvaljujući tome što je dobar deo glasova protivkandidatu oduzeo kandidat treće partije reformista Ros Perou).¹¹ Ipak, demografski trendovi išli su u prilog progresivnijim opcijama u ovoj državi. Porast procentualnog udela afroameričkog stanovništva, koji čine i većinu u Atlanti, najvećem i privredno najvažnijem gradu ove države, zatim procentualni porast i drugih ne-belih grupa u rasnoj strukturi stanovništva, te porast udela fakultetski obrazovanih u obrazovnoj strukturi stanovništva, doveli su i do porasta podrške za kandidate demokrata u poslednjim godinama. Već je pobeđa Donalda Trampa nad Hilari Klinton 2016. godine sa marginom razlike od 5% bila pobeđa sa najmanjom razlikom za republikance u 21. veku. Onda je na prošlim izborima „za dlaku“ pobeđio demokrata Džozef Bajden.

U trenutku pisanja ovog vodiča, relevantna istraživanja javnog mnjenja prognoziraju napetu trku u Džordžiji, ali uz napomenu da se prednost ipak daje Donaldu Trampu, sa oko 6% više podrške.¹² No, treba imati na umu da su u prethodnim godinama Trampovi republikanci izgubili u ovoj državi i važne trke za senatorska mesta, koja su donela (2020), odnosno pojačala (2022) demokratsku većinu u Senatu SAD. U kontekstu procesa koja se vodi protiv Donalda Trampa i ljudi iz njegovog okruženja zbog pokušaja mešanja u rezultate izbora u ovoj državi 2020. godine, a u vezi sa procurelim razgovorom u kome Tramp naređuje vođstvu republikanaca u ovoj državi da pokušaju da obore rezultate i „pronađu“ dovoljan broj glasova za njegovu pobeđu, trka u Džordžiji može biti naročito napeta, pa je prilično nezahvalno prognozirati pobeđnika unapred. Svakako, ova država od 11 miliona stanovnika i 16 elektorskih glasova treba da bude „na radaru“ svih koji prate izborni proces u SAD i u ovom izbornom ciklusu.

Arizona

Treća najmlađa američka država (starija jedino od Aljaske i Havaja), koja je postala članica SAD tek 1912. godine, do skoro nije bila država koja je ozbiljno poprište borbe na predsedničkim izborima. Od 1950ih godina, pa sve do prošlih izbora, republikanski predsednički kandidati su osvajali većinu u svim izbornim ciklusima, uz izuzetak tesne pobeđe Bila Klintonu nad Bobom Dolom 1996. godine. Međutim, očigledna promena je

¹¹ Za više o rezultatima izbora u Džordžiji kroz istoriju videti: <https://www.270towin.com/states/Georgia>

¹² Za više o tome kako bi birači u ovoj državi glasali na jesen 2023. godine ako bi kandidati bili Bajden i Tramp pogledati: <https://www.nytimes.com/2023/11/05/us/politics/biden-trump-2024-poll.html>

postala vidljiva još 2016. godine, kada je Donald Tramp pobedio Hilari Klinton sa marginom razlike od 3,6%, što je znatno manje od margina razlike od 8% do 11% sa kojima su svoje demokratske protivkandidate u ovoj državi pobeđivali Džordž Buš Mlađi (dva puta), Džon Mekejn i Mit Romni. Na kraju, u prethodnom izbornom ciklusu 2020. godine je u ovoj ranije „duboko crvenoj“ državi trijumfovao demokrata Bajden, sa 0,3% glasova više od republikanca Trampa.¹³

Ova država sa svojih 11 elektorskih glasova (što je skoro trostruki porast u odnosu na 3 elektorska glasa koliko je imala 1960ih) postaje sve važnija na političkoj mapi SAD, paralelno sa porastom populacije. U strukturi populacije, belo stanovništvo relativno opada, dok raste hispanoamerička populacija (mahom poreklom iz Meksika), uz povećani stepen urbanizacije, što sve ide u korist demokratama. Pored toga, nepopularnost samog Donalda Trampa kod određenog broja konzervativnih birača koji su bili simpatizeri uglednog senatora iz ove države i nekadašnje predsedničkog kandidata iz 2008. godine Džona Mejekna ,uticala je u određenoj (mada ne velikoj) meri na poraz Trampa 2020. godine. Zbog toga je za verovati da bi Niki Hejli ili Ron DeSantis u ovoj državi imali izglednije šanse za pobeđu nad Bajdenom ili drugim demokratskim kandidatom nego što ima Tramp, ali je prema poslednjim istraživanjima iz novembra 2023. godine i Tramp trenutno u solidnoj prednosti od 5% u odnosu na Bajdena.¹⁴ U svakom slučaju, trka u Arizoni je daleko od rešene i potrebno je ispratiti njen tok.

Nevada

Najzapadnija država koju bismo mogli smatrati tradicionalno „kolebljivom“ jeste Nevada. Margina razlike između kandidata u ovoj državi je najčešće jednocifrena, većina građana je u poslednjim decenijama birala i demokratske i republikanske kandidate, a u velikom broju slučajeva je pratila i širi „puls nacije“ i glasala upravo za onoga ko će pobediti. „Proročka“ uloga ove države se od 1980. pa do danas nije ispunila samo 2016. godine, kada je pobeđu u ovoj državi odnela Hilari Klinton, a predsednik SAD postao Donald Tramp. Država liberalnih zakona, dozvoljene kocke (Las Vegas) i prostitucije, nastala tokom Građanskog rata u SAD, nosi sa sobom svega 6 elektorskih glasova, ali je to udvostručen broj u odnosu na pre nekoliko decenija, koji je posledica velikog porasta broja stanovnika od 1980ih do danas.¹⁵

¹³ Za više o rezultatima izbora u Arizoni kroz istoriju videti: <https://www.270towin.com/states/Arizona>

¹⁴ Za više o tome kako bi birači u ovoj državi glasali na jesen 2023. godine ako bi kandidati bili Bajden i Tramp pogledati: <https://www.nytimes.com/2023/11/05/us/politics/biden-trump-2024-poll.html>

¹⁵ Za više o rezultatima izbora u Nevadi kroz istoriju videti: <https://www.270towin.com/states/Nevada>

Struktura stanovništva je takva da se udeo hispanoameričke populacije u poslednje četiri decenije znatno povećao. Sa porastom njihovog broja korespondirala je i činjenica da su od 1992. do danas pobeđivale demokrate, osim 2000. i 2004. godine. Međutim, margina razlike u glasovima je svaki put bila mala. Očigledno je da je i rastuća hispanoamerička populacija politički podeljena na liberalnu i konzervativnu, što je slučaj u velikom broju država (poput Floride ili Teksasa, gde veliki broj hispanoameričke populacije podržava konzervativne opcije). Birači demokrata su veoma progresivni i na prethodna dva ciklusa su na unutarstranačkim izborima podržali Bernija Sandersa, ali su, ipak, ostali i uz Hilari Klinton i Džozefa Bajdena i prvog utorka posle prvog ponedeljka u novembru. Prema istraživanjima s početka novembra, Tramp u ovoj državi ima osetnu prednost od čak 10% u odnosu na Bajdena, ali je do izbora ostalo još mnogo vremena.¹⁶ Biće zanimljivo ispratiti kome će ove godine biti naklonjena ova država, koja ne nosi mnogo elektora, ali može biti „tas na vagi“, uz veliki simbolički značaj.

Mičigen

Mičigen je jedna od država sa najvećim opadanjem broja stanovnika u SAD, pa je sa 21 elektorskog glasa 1970ih spala na svega 15 od ovog izbornog ciklusa. Istorijski gledano, ova država na obali Velikih jezera glasala je za većinski za kandidate obe vodeće partije, pa je tako od završetka Drugog svetskog rata razlika u broju pobeda predsedničkih kandidata demokrata (14) mala u odnosu na broj pobeda kandidata republikanaca (11). Međutim, ukoliko bismo uzeli obrasce glasanja od 1990ih, za ovu državu bi se moglo reći da je postala deo „plavog zida“ – država koje su najtvrdža uporišta demokrata. Naime, samo je jedan republikanski kandidat u poslednjih osam ciklusa predsedničkih izbora uspeo da pobjedi u državi Mičigen, a to je Donald Tramp, koji je imao rekordno nisku marginu razlike u odnosu na protivkandidatkinju Klinton, od svega 0,2% glasova. Međutim, neočekivana pobjeda Trampa 2016. godine, a potom i napeta trka u 2020. godini u kojoj je Bajden pobjedio sa marginom razlike od 2,8%, ukazuju na to da je u poslednjim izbornim ciklusima ova država postala „država bitke“ (*battleground state*).¹⁷

Promene u obrascima glasanja države koju je sredinom prošlog veka odlikovala razvijena industrija (naročito auto-industrijom u Detroitu) korespondirale su sa pretvaranjem pojasa prosperiteta u državama oko Velikih jezera u „pojas rđe“ (*Rust Belt*), koji odlikuju zatvorena i zarđala propala fabrička postrojenja. Radnička klasa koja je tradicionalno podržavala demokrate je počela postepeno da se okreće ka kritičarima sporazuma o slobodnoj trgovini, globalizacije i deindustrijalizacije SAD, kako unutar Demokratske partije (Berni Sanders), tako i na suprotnoj strani, gde je Donald Tramp prepoznat kao neko ko će zaštititi američku industriju i ekonomiju „učiniti ponovo velikom“. Bajden je uspeo da povрати

¹⁶ Za više o tome kako bi birači u ovoj državi glasali na jesen 2023. godine ako bi kandidati bili Bajden i Tramp pogledati: <https://www.nytimes.com/2023/11/05/us/politics/biden-trump-2024-poll.html>

¹⁷ Za više o rezultatima izbora u Mičigenu kroz istoriju videti: <https://www.270towin.com/states/Michigan>

poverenje dela birača, naročito fokusom na to da Amerika mora imati industrijsku politiku. No, aktuelna istraživanja javnog mnjenja u ovom trenutku prognoziraju veoma napetu trku sa malom marginom razlike. Zato je bitno pratiti ishod trke u ovoj državi, koja je, uprkos opadajućem broju stanovnika, sa svojih 15 elektora i dalje važna za ukupan ishod izbora.

Viskonsin

Na prvi pogled, za državu Viskonsin bi se moglo reći da je u pogledu obrazaca glasanja vrlo slična kao i komšijska država Mičigen. Gledano spram pobednika, ova država je bila i više plava od Mičigena, jer je u poslednjih 40 godina, nakon Reganove pobeđe 1984. godine, još samo jednom republikanac osvojio većinu – a to je, naravno, bio Donald Tramp 2016. godine. Međutim, ako se pogledaju rezultati, jasno je da je već dugo razlika između kandidata veoma mala, pa se Viskonsin može čak smatrati i šampionom po ovom kriterijumu od 2000. godine do danas (ako se izuzmu dominante pobeđe Baraka Obame 2008. i 2012. godine). Demokratski kandidati Al Gor i Džon Keri su 2000. i 2004. godine trijumfovali u Viskonsinu nad republikancem Džordžom Bušom sa svega 0,2% odnosno 0,4% glasova više. Tramp je 2016. godine imao 0,7% glasova više od Klinton, a onda je 2020. godine izgubio sa identičnom marginom razlike od Bajdena. Dakle, margine razlike su u četiri od šest poslednjih ciklusa za izbor predsednika bile ispod nivoa statističke greške.¹⁸

Istraživanja javnog mnjenja u Viskonsinu se u poslednje vreme uzimaju sa rezervom, jer nijedno nije prognoziralo pobeđu Donalda Trampa 2016. godine (iako su 2020. godine brojna istraživanja precizno predvidela minimalnu pobeđu Bajdena). Ipak, indikativno je da sva istraživanja za naredni ciklus u ovom trenutku predviđaju prilično izjednačenu trku u ovoj državi „pojasa rđe“, iako poslednji nalazi s početka novembra 2023. godine daju malu prednost od 2% Džozefu Bajdenu, ukoliko mu je protivkandidat Tramp.¹⁹ Nadmetanje za glasove radničke klase i gubitnika globalizacije ponovo će biti presudno u ovoj državi. Koliko je važno osvojiti njenih 11 elektorskih glasova govori i činjenica da je Republikanska partija svoju nacionalnu konvenciju, na kojoj se i zvanično proglašava predsednički kandidata, odlučila da održi u julu 2024. godine baš u Milvokiju, najvećem gradu ove države, u kojoj inače živi i nemali broj građana srpskog porekla i koji takođe mogu imati određeni uticaj na ishod izbora.

¹⁸ Za više o rezultatima izbora u Viskonsinu kroz istoriju videti: <https://www.270towin.com/states/Wisconsin>

¹⁹ Za više o tome kako bi birači u ovoj državi glasali na jesen 2023. godine ako bi kandidati bili Bajden i Tramp pogledati: <https://www.nytimes.com/2023/11/05/us/politics/biden-trump-2024-poll.html>

Nju Hempšir

Jedina država iz generalno tamno „plave“ Nove Engleske koja je istorijski smatrana za „kolebljivu“ jeste Nju Hempšir.²⁰ Međutim, iako je od Drugog svetskog rata više puta pobedio kandidat republikanaca (11) nego demokrata (8), u poslednjim decenijama postoji jasan trend glasanja za demokrate, koji je ovu državu učinio faktički „plavičastom“. Od početka devedesetih, samo je jedan republikanski kandidat pobedio na izborima u ovoj državi, a to je Džordž Buš Mlađi 2000. godine, koji je na taj način ponovio uspeh svog oca iz 1988. godine. No, ipak, kada se pogledaju margine razlika u glasovima, vidi se da su one u određenim ciklusima bile veoma male. Demokrata Keri je 2004. pobedio republikanca Buša Mlađeg sa svega 1,3% razlike u glasovima, a Hilari Klinton je sa još manjom razlikom od svega 0,3% pobedila Donalda Trampa. Iako ovaj podatak čini državu Nju Hempšir u širem smislu „kolebljivom“, istraživanja javnog mnjenja daju jasnu prednost demokratama pred izbore naredne godine. Očekuje se ponavljanje uspeha Bajdena, koji je 2020. godine pobedio Trampa sa 6,8% razlike.²¹

No, ono što bi moglo da učini situaciju ove godine zanimljivijom jeste unutrašnja dinamika demokrata. Naime, tradicionalno su još od 1920. godine u Nju Hempširu održavani prvi primarni izbori („prajmarisi“) unutar demokratske partije. Od sedamdesetih je u rasporedu izbora u obe partije kokus u Ajovi pretekao primarne izbore u Nju Hempširu, ali su to partijska rukovodstva ove države prihvatila, jer kokusi ne ugrožavaju njihov status prvih (pravih i otvorenih) „prajmarisa“. Time je uticaj izbora u ovoj državi na ishod unutarpartijske trke bio prilično velik. Februara 2023. godine, demokrate su usvojile odluku da se prvi prajmarisi od sada održavaju u Južnoj Karolini, koja ima diversifikovanije i heterogenije stanovništvo od predominantno belog i bogatog Nju Hempšira. Međutim, demokrate Nju Hempšira su najavile da će se oglušiti od odluke nacionalnog rukovodstva i ipak održati prvi primarne izbore u januaru, zbog čega je predsednik Bajden, u znak protesta, odlučio da se ne prijavi za učestvovanje na ovim izborima. I dalje postoji mogućnost da on i bez prijave pobjedi, tako što će većina glasača „dopisati“ njegovo ime, ali je ova napetost na relaciji Bela kuća – Demokratska partija Nju Hempšira indikator da bi podrška Bajdenu u ovoj državi ipak mogla da opadne u odnosu na prošlu godinu i učini neizvesnom trku u državi koja nosi 4 elektora.

Druge države „blede“ boje

Pored kolebljivih i država obojenih u tamno „crveno“ ili „plavo“, mogla bi se izdvojiti i još jedna međukategorija. U pitanju su države u kojima je prednost jedne opcije jasna i prilično velika, ali nije potpuno „zacementirana“ kao u državama koje su potpuno plave ili crvene. Među njima postoje države u kojima postoji jasna prednost demokrata, kao što su Kolorado ili Novi Meksiko (donekle i malopre pomenuti Nju Hempšir), ali je hipotetički i

²⁰ Jedini dodatni izuzetak jeste izdvojeni izborni okrug u državi Mejn, koji bira jednog elektora, a u kome je najčešće neizvesna trka između demokrata i republikanaca. Mejn je, uz Nebrasku, jedina država koja ne bira sve elektore na nivou čitave države, već ima jedan izdvojeni distrikt. U državi Nebraska, koja spada u „crvene“ države, izdvojeni distrikt (grad Omaha) je „plavi“, dok je u plavom Mejnu izdvojeni distrikt „kolebljiv“.

²¹ Za više o rezultatima izbora u Nju Hempširu kroz istoriju videti: https://www.270towin.com/states/New_Hampshire

dalje moguće da ta prednost bude dovedena u pitanje, te države u kojima je postojala duga tradicija glasanja za republikance, ali u poslednjih nekoliko ciklusa postoji jasna prednost demokratskih kandidata, kao što je Virđžinija. Ovakve države nazivamo „bledo plavim“, „plavetnim“ ili državama koje „naginju ka plavoj“.

Sa druge strane, postoji i jedan broj država u kojima je inicijalna prednost republikanaca jasna, ali bi ona hipotetički mogla da bude dovedena u pitanje. To su, primera radi, doskora „kolebljive države“, kao što je Florida, kojoj je 2000. godine kao „tas na vagi“ sa svega nekoliko stotina glasova više za Buša od Gora presudila da ovaj republikanac postane predsednik SAD. To su i druge doskora „kolebljive“ države, kao što su Ajova ili Ohajo, u kojima je sada prednost republikanaca izraženija. No, u ovu kategoriju se mogu svrstati i države u kojima se usled demografskih promena donekle menjaju i obrasci političke podrške, pa one više nisu potpuno crvene, kao što su Severna Karolina, pa čak donekle (mada u manjoj meri) i Teksas. Ove države bi se mogle nazvati „bledo crvenim“, „crvenkastima“, ili državama koje „naginju ka crvenoj“. Iako u ovom trenutku ne deluje da će neka od pomenutih država „blede“ boje biti i „država bitke“ u kojoj će se voditi neizvesna trka, do izbora ima još mnogo vremena, pa je važno povremeno motriti i na političku dinamiku u ovim državama.

KLJUČNI DATUMI DO KRAJA 2024. GODINE

15. januar	Republikanski kokus u Ajovi (početak unutarpartijskih izbora)
Januar ²²	Prajmarisi u Nju Hempširu (obe partije)
3. februar	Demokratski prajmarisi u Južnoj Karolini ²³
6. februar	Demokratski prajmarisi u Nevadi
8. februar	Republikanski kokusi u Nevadi i na Devičanskim Ostrvima
24. februar	Republikanski prajmarisi u Južnoj Karolini
27. februar	Prajmarisi u Mičigenu (obe partije)
2. mart	Republikanski kokusi u Ajdahu i Misuriju
3. mart	Republikanski prajmarisi u Distriktu Kolumbija
4. mart	Republikanski kokus u Severnoj Dakoti
5. mart	Super utorak ²⁴
12. mart	Prajmarisi u Džordžiji, Misisipiju i Vašingtonu, demokratski prajmarisi na Severnim Marjanskim ostrvima, republikanski kokus na Havajima
19. mart	Prajmarisi u Arizoni, Ilinoisu, Kansasu, Ohaju i na Floridi (obe partije)
23. mart	Prajmarisi u Luizijani (obe partije), demokratski prajmarisi u Misuriju
2. april	Prajmarisi u Konektikatu, Delaveru, Njujorku, Viskonsinu, Rod Ajlendu (obe partije)
6. april	Demokratski kokus u Vajomingu
23. april	Prajmarisi u Pensilvaniji (obe partije)
28. april	Demokratski prajmarisi u Portoriku
7. maj	Prajmarisi u Indijani (obe partije)
14. maj	Prajmarisi u Merilendu, Zapadnoj Virdžiniji i Nebraski (obe partije)
21. maj	Prajmarisi u Kentakiju i Oregonu (obe partije)
25. maj	Demokratski kokus u Ajdahu
4. jun	Prajmarisi u Montani, Nju Džersiju, Novom Meksiku, Južnoj Dakoti (obe partije), demokratski prajmarisi u Distriktu Kolumbija
8. jun	Demokratski kokusi na Guamu i Devičanskim Ostrvima

²² Datum prajmarisa u Nju Hempširu još uvek nije određen u trenutku pisanja ovog teksta. Demokratska nacionalna konvencija je želela da bude u februaru, nakon Južne Karoline, ali Demokratska partija države Nju Hempšir je odlučila da se ogлуši o to i da tradicionalno održi prve prajmarise u januaru (druga polovina).

²³ Ovo su prvi prajmarisi na kojima će učestvovati i Džozef Bajden, koji se nije prijavio za Nju Hempšir.

²⁴ Prajmarisi u Alabami, Arkanzasu, Kaliforniji, Koloradu, Mejnu, Masačusetsu, Minesoti, Severnoj Karolini, Oklahomi, Tenesiju, Teksasu, Juti, Vermontu, Virdžiniji (obe partije), demokratski kokusi u Ajovi i Američkoj Samoju, republikanski kokus na Aljasci.

15-18. jul	Republikanska nacionalna konvencija u Milvokiju
19-22. avgust	Demokratska nacionalna konvencija u Čikagu
Septembar- oktobar	Debate predsedničkih kandidata (3) i debata potpredsedničkih kandidata ²⁵
5. novembar	Predsednički izbori
17. decembar	Sastanak Elektorskog koledža

***Napomena:** crvenom bojom su označeni najvažniji datumi u izbornom kalendaru*

²⁵ O tome kada će se debate održati (ako se održe) odlučuje firma koja ih organizuje, uz suglasnost štabova oba kandidata (ili više kandidata, ako ima i predstavnika treće partije sa više od 15% podrške u javnosti).

FINANSIRANJE KAMPANJE

U poslednjih pola veka, od kada je proces nadgledanja finansiranja kampanje znatno unapređen, samo se jednom desilo da je kandidat sa značajno manjim finansijama uspeo da pobedi na američkim predsedničkim izborima. Ovaj podatak nam ukazuje na to koliko je važno pratiti finansije u kampanji. Zanimljivo je da je taj „usamljeni“ pobednik sa manjim budžetom bio Donald Tramp, koji je 2016. godine prikupio i potrošio manje novca u kampanji od njegove protivkandidatkinje Hilari Klinton.²⁶ Kako se dogodilo da američki multimilioner ima manje novca u kampanji od svoje protivkandidatkinje, te kako je, uprkos tome, pobedio? Ova sekcija vodiča trebalo bi da pomogne u pronalasku odgovora na pomenuta pitanja.

Javni izvori finansiranja

Prva podela izvora finansiranja kampanja u SAD ista je kao u Srbiji, te se izvori mogu podeliti na javne (one koji dolaze iz javnih finansija) i privatne (one koji dolaze iz privatnih sredstava pravnih ili fizičkih lica). Iz budžeta SAD finansiraju se:

1. **Troškovi kampanja kandidata na unutarpartijskim izborima** – država donira 250 USD na svaku istovetnu ili veću donaciju pojedinaca kandidatima, a kandidati zauzvrat moraju da pristanu na gornja ograničenja potrošnje novca u kampanji na 10.000.000 USD + troškovi života kandidata (u 2020. godini to je bilo ukupno 51.850.800 USD);
2. **Troškovi kampanja kandidata vodeće partija na predsedničkim izborima**²⁷ – država donira po 20 miliona USD (+ pokrivanje troškova života tokom kampanje) za kandidate onih partija koje osvoje preko 25% glasova, ukoliko pristanu da se odreknu korišćenja privatnih donacija u kampanji i koriste samo javne izvore, uz dodatak od maksimum 50.000 USD ličnih sredstava (u 2020. godini, to bi bilo ukupno 103.700.000 USD);
3. **Troškovi kampanja kandidata manjih partija na predsedničkim izborima** – ukoliko na predsedničkim izborima osvoje između 5% i 25% glasova građana, kandidati manjih partija ostvaruju pravo na dobijanje granta za finansiranje kampanje, proporcionalno umanjen za broj glasova koji im nedostaje da dostignu prag od 25% za puno finansiranje, uz mogućnost korišćenja i privatnih izvora, ali samo do određene cifre.²⁸

²⁶ Treba napomenuti i da je Džimi Karter pobedio 1976. godine sa pozicije drugoplasiranog po kampanjskom budžetu, ali je razlika u sredstvima između njega i protivkandidata Džeralda Forda bila svega 2 miliona dolara.

²⁷ Do 2012. godine, iz javnih sredstava su finansirane i nacionalne konvencije vodećih partija, ali to više nije slučaj.

²⁸ Za više detalja o javnim izvorima finansiranja videti: <https://www.fec.gov/help-candidates-and-committees/understanding-public-funding-presidential-elections/receiving-public-funding-grant-for-general-election/>

Javne finansije nisu ni blizu važne za finansiranje kampanje (naročito ne finalne kampanje zvaničnih kandidata kada dobiju nominaciju) kao što su privatni izvori. Najbolji dokaz za to jeste da je poslednji put kada je kandidat jedne od dve vodeće partije prihvatio da koristi javne fondove i time se liši mogućnosti dobijanja privatnih donacija to bilo još 2008. godine, kada je svoju kampanju javnim sredstvima finansirao kandidat republikanaca Džon Mekejn.²⁹

Samostalno finansiranje

Privatna sredstva finansija mogu se podeliti na lična sredstva samih kandidata i na ona koja su donirana od strane drugih privatnih (fizičkih ili pravnih) lica. Lična sredstva kandidata ne podležu ograničenjima, osim ukoliko nije reč o kandidatu koji je prihvatio javno finansiranje i time se ograničio na upotrebu maksimalno 50.000 USD svog novca. Kako bi se sprečile manipulacije, pod ličnim sredstvima se ne podrazumevaju:

1. **Lične pozajmice ili pokloni drugih lica (čak i ukoliko je reč o rođacima ili bliskim prijateljima)** - uz izuzetak poklona „običajno“ (customary) odnosno prikladno dobijenih pre početka izbornog ciklusa, za koje se može utvrditi da su nevezani za kampanju;
2. **Bankarske kredite i pozajmice podignute na lično ime u svrhu finansiranja kampanje.**³⁰

Lična sredstva ne predstavljaju glavni izvor finansija većine kandidata, ali u određenim slučajevima mogu igrati važnu ulogu. Primera radi, 2016. godine je Donald Tramp insistirao na tome kako mu korišćenje ličnih sredstava daje veliku prednost u odnosu na protivkandidatkinju Klinton, jer ga to čini nezavisnim od velikih donatora i time boljim izborom za građane SAD. U prethodnom izbornom ciklusu 2020. godine, kandidat na unutarstranačkim izborima Demokratske partije milioner Majkl Blumberg je takođe dominantno sam finansirao svoju kampanju, a nakon napuštanja svoje kandidature postao je najveći (posredni) donator kampanje Džozefa Bajdena putem „super akcionog političkog komiteta“.

Privatne donacije kampanjama kandidata

Privatne donacije pravnih i fizičkih lica kampanjama kandidata predstavljaju važan izvor finansiranja. Prema kriterijumu porekla novca, ove donacije se mogu podeliti na sledeće podgrupe:

²⁹ Za više detalja o dodeljenim javnim sredstvima od 1970ih do danas videti sekciju „Reports and Resources“: <https://www.fec.gov/introduction-campaign-finance/understanding-ways-support-federal-candidates/presidential-elections/public-funding-presidential-elections/>

³⁰ Za više informacija o procedurama finansiranja kampanje iz sopstvenih sredstava videti: <https://www.fec.gov/help-candidates-and-committees/candidate-taking-receipts/using-personal-funds-candidate/>

1. **Donacije pojedinaca (fizičkih lica)** – ograničene za aktuelni izborni ciklus na maksimalno 3.300 USD po osobi za direktne donacije kampanjama kandidata, ali pojedinci mogu donirati političkim akcionim komitetima i partijskim rukovodstvima uz određena ograničenja (pogledati tabelu 1.2), koji kasnije dodatan novac mogu donirati kampanjama kandidata.
2. **Donacije iz sredstava kampanja drugih kandidata** – povremeno kampanje drugih kandidata iste partije na različite funkcije (treba imati na umu da se paralelno sa predsedničkim održavaju i izbori za Kongres i brojne druge funkcije) međusobno doniraju sredstva onima kojima su najpotrebnija, ali su te donacije ograničene na maksimalnu jedinstvenu donaciju od 2.000 USD jedne kampanje drugoj u istom ciklusu.
3. **Donacije „političkih akcionih komiteta (PAK-ova)“** – jedan politički akcioni komitet može donirati maksimum 3.300 USD kampanji jednog kandidata (ukoliko podržava samo jednog kandidata) ili 5.000 USD kampanji jednog kandidata (ukoliko podržava kampanje više kandidata za različite funkcije istovremeno).
4. **Donacije partije** – partijski komiteti sa federalnog, državnog, okružnog ili lokalnog nivoa mogu donirati po maksimum 5.000 USD kampanji jednog kandidata.³¹

Donacije pojedinaca su najvažniji od pomenutih izvora finansiranja kampanja kandidata. Prema kriterijumu veličine možemo ih podeliti na mikro donacije (ispod 50 USD, često i na nivou od samo jednog dolara), male donacije (50-200 USD) i veće donacije (200-3.300 USD). Mikro donacije mogu biti i anonimne, dok ostale moraju biti uredno prijavljene. Prvi kandidat koji je na unutarpartijskim izborima ozbiljno iskoristio mogućnosti mikro donacija putem interneta bio je demokrata Hauard Din 2004. godine, koji je u predvečerje unutarpartijskih izbora zahvaljujući tome bio vodeći po fondovima demokrata, ali ipak nije izborio nominaciju. Od pobedničkih kandidata, Barak Obama je 2008. godine prvi iskoristio prednost prikupljanja velikog broja mikro-donacija u kampanji putem interneta.³² Svakako, paradigmatiski primer oslanjanja na male donacije jeste Berni Sanders, kod koga su male i mikro individualne donacije (ispod 200 USD) činile preko 90% strukture kampanjskog budžeta na demokratskim unutarpartijskim izborima 2016. godine.

Politički akcioni komiteti

Pomenuli smo već da posebne organizacije koje se nazivaju „politički akcioni komiteti“ (skraćeno – PAK) mogu donirati određena ograničena sredstva kampanjama kandidata. U pitanju su organizacije formirane sa ciljem zagovaranja određene političke platforme u javnosti. Međutim, mnogo značajnija uloga ovih komiteta u izbornom procesu jeste to što ove organizacije mogu i same voditi kampanju koja ide u prilog kandidatu na

³¹ Za limite donacija videti: <https://www.fec.gov/help-candidates-and-committees/candidate-taking-receipts/contribution-limits/>

³² Obama je 2008. godine prvi vodio i veoma uspešnu kampanju putem društvenih mreža, dok je Trampova kampanja 2016. godine otišla još korak dalje u preciznom ciljanju reklamama posebnih kategorija korisnika mreža koji su bili presudni za ishod izbora u određenim državama, kroz delovanje kompanije Kembriđž analitika u kontroverznom poslovnom aranžmanu sa mrežom Fejsbuk.

predsedničkim izborima, tako da je njihov realan doprinos daleko veći od veoma ograničenih donacija kampanjama kandidata koje smeju da pruže. Političke akcione komitete spram kriterijuma koordinacije kampanje i izvora njihovih finansija možemo podeliti na:

1. „Obične“ PAK-ove – organizacije koje direktno koordinišu sopstvene kampanjske aktivnosti sa kampanjama kandidata. Oni se finansiraju donacijama pojedinaca, kampanja kandidata, drugih PAK-ova i partijskih komiteta, a svaki pojedinačni subjekat iz ovih kategorija može uplatiti maksimalno 5.000 USD jednom PAK-u po izbornom ciklusu.
2. „Super“ PAK-ove – organizacije koje ne smeju direktno da koordinišu svoju kampanju sa kandidatima, iako im je dozvoljeno da samostalno agituju u njihovo ime ili da (još češće) vode targetiranu anti-kampanju protiv kandidata druge partije. Ono što čini ključnu razliku jeste što donacije „super PAK-ovima“ mogu da vrše i korporacije i velike kompanije – i to bez bilo kakvih ograničenja!³³

Imajući u vidu da ne postoje posebna finansijska ograničenja na donacije velikih privrednih subjekata, može se reći da su „super PAK-ovi“ među najznačajnijim izvorima za finansiranje kampanja predsedničkih kandidata u SAD spram prikupljenog novca. Iako ove organizacije formalno ne koordinišu kampanju sa kandidatima i ne doniraju im direktno novac, one faktički rade u istom cilju, sa ogromnim sredstvima koje uspeju da prikupe. Ova kategorija nastala je tek od 2010. godine i čuvene presude Vrhovnog suda SAD u slučaju „Ujedinjeni građani VS Savezna izborna komisija“ (*Citizens United VS Federal Election Commission*). Tada su sudije Vrhovnog suda, pozivajući se na prvi amandman Ustava i pravo na slobodu govora, preinačile jedan vek stara tumačenja kojima je korporacijama bilo zabranjeno da finansiraju kampanje.³⁴

U prethodnim izbornim ciklusima, „super PAK-ovi“ su bili značajniji izvor prihoda za republikance (po pravilu bolje povezane sa interesima velikog biznisa) nego za demokrate na izborima na drugim nivoima, ali je u predsedničkoj trci bilo drugačije. „Super PAK-ovi“ naklonjeni Donaldu Trampu su i u 2016. i u 2020. skupili manje novca od onih naklonjenih njegovim demokratskim protivkandidatima.³⁵ Naročito važan „super PAK“ za demokrate jeste „Prioriteti SAD“ (Priorities USA), dok je za Trampa najvažniji bio i ostao „Spasimo Ameriku“ (Save America).

Tokom kampanje 2016. godine, i Donald Tramp i Hilari Klinton su isticali protivljenje odluci Vrhovnog suda i dozvoli korporacijama da doniraju veliki novac „super PAK-ovim“, u čemu je naročito glasan bio Tramp, pokušavajući da ukaže kako takvi izvori korumpiraju političare i da je on, zbog manjih prihoda od korporacija, spremniji da radi samo u interesu građana. Već na narednim izborima 2020. godine ova tema nije bila toliko značajna

³³ Za razliku između „običnih“ i „super“ PAK-ova videti: <https://www.fec.gov/help-candidates-and-committees/candidate-taking-receipts/who-can-and-cant-contribute/>

³⁴ Za više detalja o ovom slučaju videti: <https://www.fec.gov/legal-resources/court-cases/citizens-united-v-fec/>

³⁵ Klinton je prikupila ukupno skoro duplo više novca od Trampa, ali to nije bilo dovoljno. Videti: <https://www.politico.com/story/2016/12/trump-clinton-campaign-fundraising-totals-232400>

ni za Bajdena (čiji progresivni deo biračkog tela se ideološki najviše protivi uplivu korporacija u finansiranje kampanja), a ni za Trampa, koji je u međuvremenu stekao naklonost brojnih korporacija, za razliku od „trnovitih“ početaka 2016. godine.

Imajući u vidu dominaciju konzervativne struje u Vrhovnom sudu, očigledno je da tumačenje prema kome korporacije mogu neograničeno finansirati PAK-ove koji ne koordinišu svoje kampanje sa drugim kandidatima u dogledno vreme neće biti promenjeno. Zanimljivo je da, usled velikih pravnih troškova, pro-trampovski „super PAK-ovi“ se trenutno nalaze u finansijskoj krizi, jer su u avgustu raspolagali sa svega 3 miliona dolara, dok su oni naklonjeni Bajdenu ili DeSantisu uspeli da prikupe do tog trenutka po čak 100 miliona.³⁶ No, situacija se u perspektivi može i radikalno promeniti. Zbog toga je važno pratiti tokove novca i delovanje „super PAK-ova“ u izbornim kampanjama, jer će oni zasigurno imati veliki uticaj na ishod izbora, ali mogu i pomoći da se utvrdi koji kandidat ima naklonost koje grupe odnosno struje.

Izveštavanje o troškovima

Izborna regulativa u SAD propisala je i relativno striktnu proceduru izveštavanja o finansijskim transakcijama u izbornim aktivnostima. Zbog sumnje u prekršaj ovih pravila, odnosno pokušaja da se prikrije jedna takva aktivnost kojom je podmićena jedna bivša prostitutka da čuti o svojoj aferi sa Trampom, a ovaj izdatak formalno prikazan kao plaćanje advokatskih usluga, protiv Donalda Trampa je na proleće 2023. godine i zvanično podignuta optužnica u Njujorku, kada je bio i na kratko priveden. Ovaj proces, koji će se „zahuktati“ krajem godine, pokazatelj je koliko se pažnje posvećuje nadgledanju troškova u kampanji.

Podaci o troškovima koje američka Savezna izbora komisija učini javnim, pokazuju nam da su u prethodnom izbornom ciklusu od 1. januara 2019. do 31. decembra 2020. ukupno 149 kandidata na predsedničkim (pred)izborima potrošilo 4,1 milijardu USD.³⁷ Iako je reč o ogromnoj cifri, koja iznosi približno jednu petinu budžeta Republike Srbije za 2024. godinu, ona je i dalje osetno manja od cifre iz 2012. godine, kada su kandidati potrošili preko 7 milijardi USD, čime su ujedno postavili i ubedljivi istorijski rekord u ovom domenu³⁸ Ostaje da se vidi da li će kandidati u 2024. godini nadmašiti ovaj iznos.

³⁶

<https://www.cnbc.com/2023/08/01/donald-trumps-100-million-pac-has-just-3point6-million-in-cash.html>

³⁷

Za više detalja

<https://www.fec.gov/updates/statistical-summary-24-month-campaign-activity-2019-2020-election-cycle/>

³⁸

Za više detalja

<https://www.fec.gov/updates/fec-summarizes-campaign-activity-of-the-2011-2012-election-cycle/>

Videti:

videti:

videti:

Contribution limits for 2023–2024

	Recipient					
	Candidate committee	PAC† (SSF and nonconnected)	Party committee: state/district/local	Party committee: national	Additional national party committee accounts‡	
Donor	Individual	\$3,300* per election	\$5,000 per year	\$10,000 per year (combined)	\$41,300* per year	\$123,900* per year
	Candidate committee	\$2,000 per election	\$5,000 per year	Unlimited transfers	Unlimited transfers	
	PAC: multicandidate	\$5,000 per election	\$5,000 per year	\$5,000 per year (combined)	\$15,000 per year	\$45,000 per year
	PAC: non-multicandidate	\$3,300* per election	\$5,000 per year	\$10,000 per year (combined)	\$41,300* per year	\$123,900* per year
	Party committee: state/district/local	\$5,000 per election	\$5,000 per year	Unlimited transfers	Unlimited transfers	
	Party committee: national	\$5,000 per election**	\$5,000 per year	Unlimited transfers	Unlimited transfers	

* Indexed for inflation in odd-numbered years.

†“PAC” here refers to a committee that makes contributions to other federal political committees. Independent-expenditure-only political committees (sometimes called “Super PACs”) may accept unlimited contributions, including from corporations and labor organizations.

‡ The limits in this column apply to a national party committee’s accounts for: (i) the presidential nominating convention; (ii) election recounts and contests and other legal proceedings; and (iii) national party headquarters buildings. A party’s national committee, Senate campaign committee and House campaign committee are each considered separate national party committees with separate limits. Only a national party committee, not the parties’ national congressional campaign committees, may have an account for the presidential nominating convention.

**Additionally, a national party committee and its Senatorial campaign committee may contribute up to \$57,800 combined per campaign to each Senate candidate. 110.2(e).

For further information, please contact:
Federal Election Commission
Washington, DC 20463
(800) 424-9530; (202) 694-1100
info@fec.gov

Issued February 2023

Tabela 1.2. Ograničenja finansiranja kampanje za 2023. godinu

Izvor: Savezna izborna komisija SAD (Federal Election Commission), 2023.³⁹

ZANIMLJIVE ISTORIJSKE ČINJENICE DOSADAŠNJIH PREDSEDNIČKIH IZBORA

1. Samo pet puta u istoriji kandidat koji je izabran za predsednika nije dobio i većinu glasova birača.
 - 1824. Džon Kvinsi Adams pobedio Endrua Džeksona;
 - 1876. Raderford Hejz (R) pobedio Semjuela Tildena (D);
 - 1888. Bendžamin Haris (R) pobedio Gruvera Klivlenda (D);
 - 2000. Džordž Buš (R) pobedio Ala Gora (D);
 - 2016. Donald Tramp (R) pobedio Hilari Klinton (D);
2. U poslednjih 7 od ukupno 8 predsedničkih izbornih ciklusa (1992-2020) kandidat Demokratske partije osvojio je više glasova birača u odnosu na protivkandidata iz Republikanske partije. Jedino je Džordž Buš Mlađi osvojio više glasova birača 2004. godine od Džona Kerija, iako su republikanci imali predsednika tokom tri mandata u analiziranom periodu.
3. Džozef Bajden je 2020. godine postao najstariji ikada izabrani predsednik SAD u svojoj 77. godini života. Pre njega je to bio Donald Tramp sa 70 godina odnosno Ronald Regan koji je izabran sa 69 godina za svoj prvi mandat. Na drugoj strani, najmlađi ikad izabrani predsednik SAD bio je Džon F. Kenedi koji je imao 43 godine na dan izbora. Teodor Ruzvelt je najmlađi predsednik (42) koji na funkciju nije došao posle izbora, već nakon ubistva Vilijama Mekinlija.
4. Džordž Vašington je jedini predsednik u istoriji koji je izabran kao nestranački kandidat. Uz to, bio je i jedini kandidat koji je izabran jednoglasno. Džejms Monro je bio blizu tome 1820. godine, ali je elektor iz Nju Hempšira želeo da taj „rekord“ i dalje drži Džordž Vašington.
5. Tek je 1845. godine Kongres usvojio odluku da se za izborni dan usvoji prvi utorak posle prvog ponedeljka u novembru mesecu.
6. Judžin Debs (Eugen V. Debs) je bio prvi kandidat na predsedničkim izborima koji je kampanjom rukovodio iz zatvora. Ovaj pripadnik Socijalističke partije se po peti put kandidovao 1920. godine iz zatvora pošto je kao oštar protivnik ulaska SAD u Prvi svetski rat bio osuđen zbog anti-vladine agitacije.

7. Pre 1804. godine, potpredsednik SAD bi postao kandidat za predsednika koji osvoji 2. mesto na izborima. Na primer, da se pravila nisu promenila, Donald Tramp bi bio Bajdenov potpredsednik.
8. Teodor Ruzvelt je bio prvi predsednik koji je koristio automobil. Frenklin Delano Ruzvelt je prvi predsednik koji je koristio avion.
9. Za Dan inauguracije predsednika određen je 20. januar tek od 1937. godine, Dvadesetim amandmanom na Ustav SAD. Do tada je, zbog vremena potrebnog da se prebroje glasovi novi predsednik polagao zakletvu 4. marta.
10. Gruver Klivlend (22. i 24. predsednik SAD) je jedini predsednik u istoriji koji je nakon prvog mandata izgubio u borbi za reizbor, pa nakon 4 godine pobedio Bendžamina Harisa i tako posle jednog mandata „pauze“ ponovo postao predsednik.
11. Frenklin Delano Ruzvelt je bio biran za predsednika 4 puta za redom, pre nego što je Dvadeset i drugim amandmanom na Ustav SAD to pravo ograničeno na maksimalno 2 mandata.
12. Prva žena koja se kandidovala za predsednika SAD bila je Viktorija Vudhal (Victoria Woodhull) 1872. godine, gotovo 50 godina pre nego što je Devetnaestim amandmanom na Ustav SAD ženama garantovano pravo glasa na izborima.
13. Džerald Ford je jedini potpredsednik i predsednik SAD koji ni na jednu od pomenutih funkcija nije bio biran na izborima. Potpredsednik je postao kada je ostavku podneo Spiro Agnju, dok je predsednik postao posle odlaska Ričarda Niksona.
14. Izbori održani 2020. godine postavili su rekord u potrošnji novca za kampanju. Blizu 14 milijardi dolara utrošeno je za predsedničke i kongresne izbore.
15. Partija kojoj pripada predsednik koji je na funkciji gotovo uvek pruža podršku aktuelnom predsedniku za ponovni izbor. Istorija poznaje samo jedan slučaj kada Demokratska partija „okreće leđa“ Frenklinu Pirsu (1853-1857) i podršku daje drugom kandidatu.

ELEKTORSKI KOLEDŽ 2024. GODINE

Posebnost američkog izbornog sistema se, između ostalog, ogleda i u svojevrsnom sistemu posrednog glasanja za predsednika i potpredsednika. To su ujedno i jedini funkcioneri koji se biraju na nacionalnom nivou. Birači koji na dan izbora popunjavaju glasačke listiće, zaista se opredeljuju za nekog od ponuđenih kandidata. Međutim, u konačnici, njihov glas se obračunava na nivou date savezne države iz koje će, u narednoj fazi izbora, jasno određeni broj elektora „odlučivati“ o izboru za predsednika i potpredsednika SAD. Odlučivanje je pod znacima navoda jer je praksa pokazala da elektori nisu prekrajali izbornu volju građana već su samo prenosili glas na osnovu kojeg im je i dodeljen mandat. Sistem je ustanovljen članom 2. Ustava SAD i predstavljao je kompromis između, sa jedne strane manjkavosti izbora predsednika u zakonodavnom telu što bi potencijalno vodilo njegovoj zavisnosti od Kongresa, i, sa druge strane, nepoznanice kako bi se opšti i neposredni izbori za predsednika krajem 18. veka organizovali i sproveli. Elektorski sistem je, uz manja odstupanja, do sada funkcionisao u skladu sa željenom namerom. Naravno, istorija beleži slučajeve „nevernih elektora“ kako se kolokvijalno nazivaju oni koji se odmetnu od volje birača i elektorski glas dodele protivkandidatu. U svakom slučaju, od kraja 18. veka (1796. godine) takvo ponašanje elektora nije presudno uticalo na rezultate izbora. Od tog trenutka možemo govoriti jedino o protestnom glasanju, kada elektor želi da iskaže neku vrstu nezadovoljstva bilo kandidatom, bilo stanjem u partiji.

Elektorski koledž broji 538 članova i tu nema kompromisa.⁴⁰ Broj je uvek stalan, a struktura prema doprinosu saveznih država može biti promenljiva. Naime, nakon svakog desetogodišnjeg popisa stanovništva vrši se prilagođavanje broja elektora koji „nosi“ svaka država prema aktivnom broju članova Kongresa, s obzirom na činjenicu da se u skladu sa promenama u broju stanovnika za države predviđa određen broj poslanika u Predstavničkom domu. To je ujedno i jedina promenljiva kategorija u elektorskoj matematici. Ustavom je predviđeno da se broj elektora dobija zbirom ukupnog broja članova Kongresa (Predstavnički dom – 435 i Senat – 100), plus tri elektora iz Distrikta Kolumbija. Raspodela elektora i metoda kojim svaka država određuje njihovu strukturu nakon izbornog dana, uglavnom su ujednačeni.

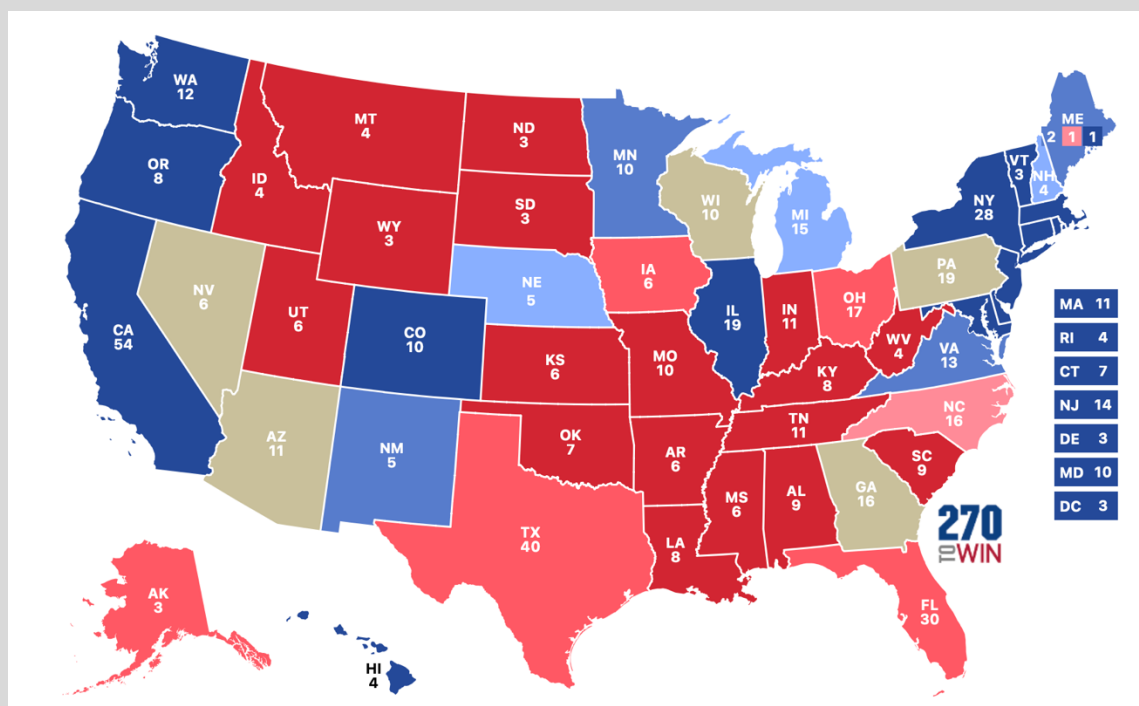
U čak 48 saveznih država (uključujući i Distrikt Kolumbija) važeći je izborni princip „pobednik nosi sve“ (*winner takes all*), prema kojem se svi elektorski glasovi iz te države daju pobedničkom kandidatu. Međutim, dve države (Mejn i Nebraska) koriste drugi metod u kome je važan rezultat u svakom pojedinačnom kongresnom izbornom distriktu te je moguće da iz ovih država elektori budu „podeljeni“ između kandidata. S obzirom da se ovde govori o ukupno 9 elektora, jasno je da je reč o zanemarljivom izuzetku od pravila koji,

⁴⁰ Ovaj broj je kroz istoriju rastao uporedo sa brojem novih saveznih država. Prvo je 1929. godine utvrđeno da je konačan broj članova koji čine Predstavnički dom 435 (The Permanent Apportionment Act), dok je broj senatora (100) konačno dostignut 1959 godine. Dvadeset i trećim amandmanom na Ustav SAD (1961) predviđeno je da i Distrikt Kolumbija ima svoje elektore u Elektorskom koledžu, s tim što taj broj ne sme da prevaziđe broj elektora koji ima najmanje naseljena savezna država što je u ovom slučaju 3. Od izbora 1964. godine možemo govoriti o ukupnom broju elektora od 538.

uprkos istorijskim primerima neizvesnih izbornih trka, teško da može odlučivati pobjednika 2024.

Ukoliko je sistem elektorskog glasanja već sam po sebi dovoljno učinio proceduru izbora predsednika i potpredsednika SAD komplikovanom, onda je ukupan broj od 538 elektora koji ostavlja mogućnost nerešenog ishoda glasanja to podigao na još viši nivo. Naravno, može se dogoditi i da nijedan od ponuđenih kandidata ne ostvari prostu većinu (aktuelni minimum je 270) elektorskih glasova. To je i bio slučaj 1824. godine kada je Džon Kvinsi Adams u izbornoj trci pobedio Endrua Džeksona, ali ne glasovima birača. Čak ne ni glasovima u Elektorskom koledžu, već na glasanju u Predstavničkom domu. Iako je prvobitna namera ustavotvoraca bila da se parlamentarno telo isključi iz izbora predsednika, Kongres, ipak, u krajnjoj instanci, i kada se iscrpe prethodne proceduralne radnje, ima završnu reč prema Dvanaestom amandmanu na Ustav SAD. U tom slučaju nije važno koliko poslanika dolazi iz koje savezne države. Anuliraju se sve brojčane razlike i formiranjem državnih delegacija u Predstavničkom domu, sa 50 glasova u opticaju i dvotrećinskim kvorumom, prostom većinom biraju se predsednik i potpredsednik.

Slika 1.3: Broj elektora prema saveznoj državi nakon popisa stanovništva iz 2020. godine

Izvor: <https://www.270towin.com> (pristupljeno: 10.11.2023)

„Dobitnici“ nakon popisa stanovništva 2020. godine i obračunavanja novog broja poslanika Predstavničkog doma koji pripadaju svakoj od saveznih država su, pre svega, Teksas koji će imati 2 elektora više nego ranije, kao i Kolorado, Florida, Montana, Oregon i

Severna Karolina, države koje će dobiti po jednog elektora više. Kako je ranije već pomenuto, broj članova Elektorskog koledža/Predstavničkog doma ne sme da varira, te je ovih sedam mesta „oduzeto“ Kaliforniji, Ilinoiju, Mičigenu, Njujorku, Ohaju, Pensilvaniji i Zapadnoj Virdžiniji. Navedena redistribucija elektorskih glasova već na prvi pogled daje blagu prednost Republikanskoj partiji. Čak i ukoliko imamo u vidu samo rezultate izbora 2020. godine, prema novoj konstelaciji glasova u Elektorskom koledžu Bajden bi dobio (svega) tri glasa manje. S obzirom da je rezultat izbora 2020. godine u Elektorskom koledžu glasilo 306 prema 232 u Bajdenovu korist, jasno je da su navedene promene samo površinskog karaktera i da neće presudno uticati ni na rezultate predsedničkih izbora 2024. godine.

KANDIDATI ZA REPUBLIKANSKU NOMINACIJU

Proces unutarpartijskog nadmetanja za nominaciju predsedničkog kandidata Republikanske partije koji će izaći na megdan demokraciji 5. novembra 2024. godine prate osobenosti koje se ne susreću često u američkoj političkoj istoriji. Premda se nalaze u poziciji „izazivača“ aktuelnom predsedniku koji pripada Demokratskoj partiji, Džozefu Bajdenu (Joseph Robinette Biden, Jr.), kandidati republikanaca koji su do sada formalno istakli svoje ambicije se prema svim relevantnim merenjima rejtinga, uticaja i šansi za nominaciju nalaze u izrazito podređenom položaju u odnosu na bivšeg predsednika i aktuelnog „borca za nominaciju“, Donalda Trampa (Donald John Trump). Preimućstvo sa kojim Tramp raspolaže u istraživanjima javnog mnjenja, a koje ga neretko krase i sa čitavih 50 procentnih poena iznad prvog pratioca,⁴¹ preudicira izvestan ishod unutarstranačkih izbora koji će se obnarodovati na partijskoj konvenciji zakazanoj za jul 2024. godine u Milvokiju, Viskonsin. Činjenica je da se takvom rejtingu, osim svega nekoliko istorijskih izuzetaka,⁴² može nadati isključivo aktuelni predsednik koji odlučuje da se ponovo kandiduje. Inercija američkog političkog procesa je, ipak, primenjiva i na „opozicionog“ kandidata kada analiziramo kontekst predsedničkih izbora 2024.

Izvesnost ishoda je, međutim, sasvim prividna. Osim što je preostalo još gotovo 360 dana do dana opštih izbora, proces unutarpartijskog nadmetanja republikanaca prate, i pratiće, još niz neubičajenih okolnosti. Američka javnost se svakodnevno suočava sa preispitivanjem legata Trampovog predsedničkog mandata (2017-2021) koji se, osim sa neprekidnim pozivanjem na političku i moralnu odgovornost, suočava i sa pravnim procesima, što na državnom, što na saveznom nivou. Nisu retki glasovi koji se pozivaju na 14. amandman Ustava SAD u nameri da ospore Trampovo pravo na kandidaturu,⁴³ baš kao ni tvrdokorni „trampisti“ kojima su napadi na bivšeg predsednika prilika za dodatno učvršćivanje podrške za nominaciju. Sveukupno, polarizacija američkog društva koja postaje opštepoznata karakteristika i neumitni pratilac političkih procesa, može se kao snažan faktor preliti i na izbore unutar Republikanske partije. Otuda i ne tako bezrazložna dilema postavljena pred republikance: „Trump vs. Anti-Trump“. Rekli bismo, uz širok dijapazon kandidata koji se nalaze u „sivoj zoni“ između Trampovih istomišljenika i oštih takmaka i upadljivo odsustvo „čuvara neokonzervativizma“ poput Džona Mekejnja ili Mita Romnija, za koje se veruje da su bili bliski takvim političkim stavovima.

⁴¹ Navedeno prema podacima sa portala RealClearPolitics, dostupno na: https://www.realclearpolitics.com/epolls/2024/president/us/2024_republican_presidential_nomination-7548.html, pristupljeno 14.11.2023.

⁴² Sličan slučaj je zabeležen 1980. godine kada je Ronald Regan od samog početka stekao ogromnu prednost prema istraživanjima u odnosu na protivkandidate u Republikanskoj partiji. Videti: <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1979/06/23/early-poll-shows-regan-far-in-lead/9b65c1c7-98f3-45d2-9dff-d4d888656588/>, pristupljeno: 10.11.2023.

⁴³ Sekcija 3 ovog Amandmana predviđa zabranu kandidovanja na bilo koju civilnu ili vojnu funkciju licima koja su bila uključena u pobunu ili ustanak protiv poretka uspostavljenog Ustavom SAD. Videti na: <https://www.law.cornell.edu/constitution/amendmentxiv>, pristupljeno: 10.11.2023.

Trampovo negiranje izbornih rezultata 2020. godine svrstava ga u red kandidata koji se ponašaju kao oni koji u izbornu trku ulaze kao aktuelni nosioci funkcije (*incumbent*). Otuda njegovo odsustvo sa svih do sada održanih unutarstranačkih debata i retoričko omalovažavanje političke relevantnosti svih deklariranih protivkandidata. Premda se u toj grupi nalaze politički činici slični Trampu, poput guvernera Floride, Rona Desantis, njegovi nekadašnji saradnici Kris Kristi, Niki Hejli, lica čiji portfolio i stil vođenja kampanje nastoje da oponašaju Trampov put ka pobjedi 2016. godine, poput Viveka Ramasvamija ili iskusni političari i nosioci važnih funkcija kao što je Ejsa Hačinson, Tramp ih vidi kao efemerne pojave čiji će se politički rejting vremenom još više krnjiti i ostaviti čitav republikanski politički prostor samom Trampu.

Donald Tramp

*77 godina,
predsednik SAD (2017-2021)*

Kvalifikacije

Predvodnik dosadašnjeg toka unutarpartijskog nadmetanja, premda još uvek nije direktno sučeljavao stavove sa ostalim kandidatima. Legat Trampovog delovanja kao predsednika (2017-2021) svrstava ga u političke ličnosti neuhvatljive pravilnoj politikološkoj analizi. S obzirom da je funkciju predsednika SAD obavljao bez prethodnog političkog iskustva, njegova kvalifikovanost za novu nominaciju zasnovana je isključivo na delovanju u tom periodu. Ostaće upamćen kao predsednik protiv koga je dva puta u jednom mandatu vođen postupak opoziva (*impeachment*) i kao jedan od svega 10 „poraženih“ predsednika u dosadašnjoj istoriji koji nisu uspeali da obezbede sebi i drugi predsednički mandat zaredom. Tragajući za istorijskim pandanom njegove političke sudbine koja mu je onemogućila ponovni izbor novembra 2020. godine, ali i dala ambiciju da se ponovo kandiduje vraćamo se u drugu polovinu 19. veka, kada je Gruver Klivlend, kao 22. predsednik SAD izgubio izbore nakon svog prvog mandata (1885-1889). Međutim, takmac koji je uspeo da ga pobedi u izbornom procesu 1888. godine, Bendžamin Herison, izgubio je u „ponovljenom“ nadmetanju 4 godine kasnije i omogućio Klivlendu da pored njegovog imena stoji 22. i 24. predsednik SAD. To je svakako nešto čemu se i Tramp nada ukoliko uspešno obezbedi nominaciju Republikanske partije.

Vrednosni kompas

Kao predsednik SAD zaoštrio je ekonomsko nadmetanje sa NR Kinom. Polagao je mnogo nade u svoju sposobnost ličnog pregovaranja zasnovanog na transakcionizmu, bez mnogo osvrtnja na kontinuitet američke spoljne politike. Pokušavao je da ličnim odnosima sa Vladimirom Putinom relaksira odnose sa Ruskom Federacijom, susretima sa Kim Džong Unom da umiri neprijatelja sa Korejskog poluostrva, a napuštanjem Iranskog nuklearnog dogovora i Pariskog klimatskog sporazuma raskine sa vrednovanjem multilateralizma na čemu se umnogome zasnivala spoljna politika Baraka Obame. U odnose sa saveznicima na evropskom kontinentu je, čestim pridikama da se previše oslanjaju na SAD, umeo da unosi tenziju atipičnu za transatlantsko partnerstvo. Na toj liniji se nalaze i njegovi stavovi u vezi sa Ratom u Ukrajini, s obzirom da je delimično suzdržan u pogledu dalje pomoći ukrajinskim snagama i podršci aktuelnom pristupu američke administracije. Međutim, kada je reč o Izraelu, njegova podrška izraelskim snagama u ratu protiv Hamasa je nepodeljena. Negiranje naučnih rezultata u vezi sa klimatskim promenama svrstava ga u red najžešćih pobornika proizvodnje fosilnih goriva, a činjenica da je preko 100 zakonskih rešenja u vezi sa očuvanjem životne sredine vratio na ponovno razmatranje samo potvrđuje ovu tezu.⁴⁴ U ekonomskoj politici je zastupao smanjenje poreza i protekcionističke mere, i sa tim u vezi ga možemo posmatrati u svetlu bazičnih ideja Republikanske partije dopunjenih njemu svojstvenim populizmom. Baš kao i povodom žustrih stavova o migracijama u SAD, podršci izgradnji zida prema Meksiku ili obećanjima da neće smanjivati izdatke opredeljenje za socijalnu i zdravstvenu zaštitu.

Trenutno stanje i šanse za pobedu

Donald Tramp se u ovom trenutku (novembar 2023. godine) suočava sa 4 sudska procesa u kojima je sadržano preko 90 različitih optužbi. Imajući u vidu da se od trenutka inauguracije 2017. godine borio sa optužbama i pozivima na političku, moralnu i pravnu odgovornost, odaje se utisak da mu ni ovi sudski procesi nisu „stran“ teren za sprovođenje sopstvenih političkih ideja. Pokušaj relativizacije svih optužbi, njihovo svrstavanje u red političkog progona i „lova na veštice“ omogućavaju mu, prema rezultatima istraživanja javnog mnjenja, konsolidaciju biračkog tela i unutarpartijske podrške. Stabilna natpolovična podrška republikanskih birača za nominaciju nije posustajala nijednog trenutka od proglašenja kandidature. Ona mu je omogućila da iz uloge „političke žrtve“ preraste u ranog i sigurnog predvodnika unutarpartijske trke za nominaciju. Takva pozicija ga je do sada čuvala i od napada deklariranih takmaca, uključujući i njihove nastupe na partijskim debatama ili mitinzima pred svojim pristalicama. Svaki pokušaj retoričke osude Trampa nailazio je na neodobravanje republikanskih pristalica. Prema agregaciji istraživanja javnog mnjenja koju vrši ugledni portal *RealClearPolitics* Tramp u odnosu na drugoplasiranog Rona Desantis

⁴⁴ NADJA POPOVICH, LIVIA ALBECK-RIPKA and KENDRA PIERRE-LOUIS, „The Trump Administration Rolled Back More Than 100 Environmental Rules. Here’s the Full List“, *New York Times*, Jan. 20, 2021, dostupno na: <https://www.nytimes.com/interactive/2020/climate/trump-environment-rollbacks-list.html>, pristupljeno 10.11.2023.

vodi sa 43,5%⁴⁵ što mu daje dovoljan podstrek da se ne obazire na protivkandidate unutar partije, što i čini neučestvovanjem u partijskim debatama, i svu energiju čuva za kandidata Demokratske partije. To je i dokazao proklamovanjem Agende 47, aludirajući na postavljene ciljeve u svojstvu 47. predsednika SAD.

⁴⁵ *RealClearPolitics*, dostupno na:
https://www.realclearpolitics.com/epolls/2024/president/us/2024_republican_presidential_nomination-7548.html, pristupljeno: 15.11.2023.

Ron Desantis

*44 godine,
guverner Floride (2018-...),
Kongresmen (2013-2018)*

Kvalifikacije

Rođen u radničkoj porodici na Floridi, diplomac Jejl Univerziteta (Yale University) i Harvard pravne škole (Harvard Law School), službenik američke mornarice pre prvog političkog angažmana 2012. godine, Ron Desantis predstavlja nešto najbliže ideal tipu kandidata za predsednika SAD. Uspešno obavljanje funkcije guvernera Floride (2018-2022) donelo mu je rast poverenja stanovnika ove savezne države te je sa preko 20 procentnih poena sebi obezbedio drugi mandat 2022. godine. S obzirom da je Florida tradicionalno (bila) država u kojoj se lome koplja predsedničkih kandidata i u uskoj margini obezbeđuju elektorski glasovi, jasno je sa kakvim samopouzdanjem Desantis ulazi u unutarstranačko nadmetanje i zvanično u maju 2023. U javnosti je neretko prepoznat kao „Tramp, manje sklon skandalima“, a tokom svog mandata u Predstavničkom domu (2013-2018) bio je na prvoj liniji Trampove odbrane kada je to bilo potrebno. Bio je jedan od suosnivača Kokusa za slobodu (Freedom Caucus 2015) u Predstavničkom domu, sklonom baštinjenju nešto žustrijih, izrazito konzervativnih desnih ideja političkog spektra. Mediji su ga nakon dominantnog izbornog rezultata 2022. godine već videli za predvodnika Republikanske partije na predsedničkim izborima 2024. ali su ga Trampova popularnost i nešto slabiji

početak kampanje pozicionirali na (za sada) drugo mesto, daleko iza Donalda Trampa i za nijansu ispred Niki Hejli.

Vrednosni kompas

U žižu javnosti dospeo je kao guverner savezne države u kojoj je tokom Kovid 19 pandemije (2020) upravljao oživljavanjem ekonomskih aktivnosti, vakcinacijom, otvaranjem škola na, kako je ocenjeno, veoma uspešan način. Premda je bio sklon proširivanju izvršnih ovlašćenja, to mu nije uzeto za zlo prilikom (re)izbora 2022. Na Desantis se gleda kao na republikanca koji čuva konzervativne vrednosti, na političkom spektru je u dosadašnjem delovanju sebe pozicionirao nešto više udesno, a o svim pitanjima koja se nalaze na agendi kandidata za nominaciju i koja „odlučuju“ izbore najviše liči na „trampistu“. Pruža snažnu podršku Izraelu povodom rata u Gazi, kao guverner je već pokazao kako bi se ekonomski obračunavao sa Kinom u slučaju da postane predsednik, a imigraciona politika mu je, makar retorički, još žustrija u odnosu na ono čemu smo svedočili u vreme Trampove administracije. Jedini politički „razdor“ dvojice kandidata možemo pronaći u stavovima povodom prava na abortus. Pravno rešenje usvojeno na Floridi (*6 weeks ban*), Tramp često kritikuje. Međutim, u odsustvu Trampove jasne političke pozicije o ovom pitanju stav o datom sukobljavanju se može relativizovati. Na drugoj strani, Desantis je u kritici Donalda Trampa dosta blag, naročito u pogledu komentarisanja sudskih procesa koji se protiv njega vode. Na liniji osnovne republikanske argumentacije, i on je stava da je reč o politizaciji pravosuđa. Na kraju, ostaje da se vidi do kraja kampanje da li će se Desantis pozicionirati ubedljivije od dosadašnje slike „bledog Trampa“ i uspeti u nameri da strategijom „korak po korak“ već na prvim unutarstranačkim izborima demantuje nalaze istraživanja javnog mnjenja.

Trenutno stanje i šanse za pobedu

Na tom putu mu svojski pomaže činjenica da ga je podržala guvernerka Ajove, savezne države u kojoj će se održati prvo unutarstranačko nadmetanje 15. januara 2024. godine. Međutim, skorašnja istorija nas uči tome da kandidat koji pobedi u Ajovi, po pravilu, ne osvoji nužno i u konačnici nominaciju partije.⁴⁶ Ron Desantis je u istraživanjima javnog mnjenja uglavnom „dvocifren“ ali već odavno ne može da računa ni u najoptimističnijim scenarijima na podršku od preko 20%. Uglavnom se kreće u opsegu od 11% do 18% prema već citiranim agregacijama nacionalnih istraživanja *RealClearPolitics* što je nedovoljno za status ozbiljnog izazivača Donaldu Trampu. Čak su ga i njegovi nastupi na dosadašnjim unutarstranačkim debatama pozicionirali iza Niki Hejli koja u poslednjim nedeljama pretila da ga sustigne. Nesumnjivo da će nastojati da „preslika“ model Floride na federalni nivo, s obzirom da je 2022. godine izvojevao pobedu u čak 62 od ukupno 67 okruga. Kuriozitet je da je uspeo da drastično preokrene rezultate koje je, na primer, Hilari Klinton ostvarila 2016. godine kada je u pojedinim okruzima Floride trijumfovala sa 30% prednosti u odnosu na

⁴⁶ Videti više u: Monika McDermott, „Iowa's bad track record for picking GOP winners“, *CBS News*, January, 3 2012, dostupno na: <https://www.cbsnews.com/news/iowas-bad-track-record-for-picking-gop-winners/>, pristupljeno: 10.11.2023.

Trampa. Ono što nije uspjelo Trampu 2016, Desantis je sasvim sigurno učinio: Florida je pod njegovom upravom postala „crvena“. Za stranačku nominaciju, ipak, moraće da učini nešto više od dosadašnjih kadrovskih promena u timu za kampanju.

Niki Hejli

*51 godina,
bivša guvernerka Južne Karoline (2011-2017),
ambasadorka SAD pri UN (2017-2018)*

Kvalifikacije

Sudeći po godinama provedenim na raznovrsnim političkim funkcijama, Niki Hejli se svrstava među najiskusnije kandidate za republikansku nominaciju. Počevši od 2005. godine i služenja u Predstavničkom domu Južne Karoline, preko 6 godina na poziciji guvernera iste savezne države i dvogodišnjeg mandata u svojstvu ambasadorke SAD pri Ujedinjenim nacijama, Hejli, diplomac Klemson univerziteta, pred birače izlazi sa jasnim legatom na osnovu koga se može formirati mišljenje o njoj. Kao jedina kandidatkinja na unutarstranačkim izborima Republikanske partije i zahvaljujući svom indijsko-američkom poreklu, samim činom isticanja kandidature u februaru 2023. godine skreće pažnju javnosti na sebe. Osim što je istraživanja javnog mnjenja prepoznaju kao kandidatkinju čija se relevantnost kotira odmah iza suparništva Tramp - Desantis, ona je i neformalni pobjednik svih do sada održanih republikanskih debata. Tokom kampanje 2016. godine svesrdno je podržavala Marka Rubia, a potom, nakon njegovog odustajanja i Teda Kruza, što nije smetalo Trampovoj sujeti da je 2017. godine, ipak, imenuje za ambasadorku pri UN. Tim „teretom“ Trampove saradnice Hejli za sada upravlja umešno: kombinujući uzdržanost i blago revidiranje ranije saopštenih (oštrijih) stavova. Zahvaljujući svom iskustvu u zakonodavnoj i izvršnoj grani vlasti, dopunjenim spoljnopolitičkim angažmanom i činjenicom da je glasanje u Južnoj Karolini,

njenoj bazi, planirano u februaru, nameće se kao kandidatkinja koja može u ranoj fazi unutarstranačkih izbora da se pozicionira kao ozbiljan takmac (za sada) neprikosnovenom Trampu.

Vrednosni kompas

Na trenutke, umereni republikanac. Dominantno, konzervativac sa primesama „oživljavanja“ neokonsa⁴⁷ starog kova. Sve to je oličeno u pozivu za podršku „novoj generaciji predvodnika“ koja će insistirati na fiskalnoj odgovornosti i bezbednosti granica. Niki Hejli priznaje da je čovek negativni uzročnik klimatskim promenama, ali se itekako suzdržava od otvorene podrške vladinim merama za ograničenja kritičnih ekonomskih aktivnosti u svrhu zaštite životne sredine. Bila je (makar deklarativna) potpora Lindziju Grejemu (Lindsey Graham) kao predlagачu ograničenja prava na abortus posle 15. nedelje (*15 weeks ban*) trudnoće na federalnom nivou, ali se u kampanji pokazala kao glavni zagovornik izgradnje konsenzusa kojim se ne bi nužno govorilo o nedeljama, već o savesti, kontracepciji, usvajanju i ostalim pozitivnim aspektima *pro-life* izbora. Nisu retki „jastrebovski“ nastupi kada se govori o Iranu ili Kini, međutim, nedovoljno da bi se opravdala pridika Ramasvamija tokom treće debate o Hejli kao „Diku Čejniju sa visokim potpeticama“.⁴⁸ U svojoj kritici Bajdenovog pristupa Ratu u Ukrajini ume da bude žustra, ali bez jasne alternative šta bi trebalo drugačije uraditi, dok je podrška Izraelu od početka rata u Gazi bezrezervna. U ekonomskim pitanjima se jasno profiliše u svom nastojanju da uskrati socijalna davanja, naročito kritikujući mere usvojene u vreme oporavka od Kovid krize i latentno targetirajući Trampa.

Trenutno stanje i šanse za pobeđu

„Donald Tramp je bio pravi predsednik u pravo vreme, ali ne mislim da bi sada bio dobar predsednik“, rekla je Hejli tokom treće debate u Majamiju, Florida. Umešno izbegava bilo kakvu oštru kritiku Trampovog legata, delom jer je i sama bila na diplomatskoj funkciji u to vreme, a možda i ne želeći da naljuti tvrdo jezgro trampista. Bez njihove makar i delimične podrške teško da bilo ko može da se nada republikanskoj nominaciji. Međutim, u analizi šansi za pobeđu bi svakako valjalo uzeti u obzir činjenicu da žene čine gotovo polovinu republikanskog elektorata. Ne manje važna je i činjenica da je prema relevantnim analizama apsolutni pobednik svih do sada održanih unartpartijskih debata. To je, očigledno, prepoznato i među biračima s obzirom da joj je rejting u istraživanjima javnog mnjenja u porastu. Premda je prema najnovijoj agregaciji istraživanja koju vrši portal *RealClearPolitics* na

⁴⁷ Ovaj izraz se uobičajio u javnom diskursu za deo Republikanske partije koji baštini ideje neokonzervativizma, a za koji se veruje da je posle mandata Džordža Buša Mlađeg i, naročito Dika Čejnija kao potpredsednika, ipčezao za glavne scene i da se može u primesama naći u, na primer, delovanju Lindzija Grejema, republikanskog senatora iz Južne Karoline.

⁴⁸ „Republican presidential debate: Vivek Ramaswamy calls Nikki Haley 'Dick Cheney in three-inch heels'“, *Daily Mail*, 9 November, 2023, dostupno na: <https://www.dailymail.co.uk/news/article-12727145/Republican-presidential-debate-Ron-DeSantis-Nikki-Haley-stage-Miami-showdown.html>, pristupljeno: 10.11.2023.

svoga 9%,⁴⁹ trend rasta stvara utisak da će nakon formalnog početka izbornog procesa u januaru 2024. godine imati kapacitet da se ozbiljnije uključi u trku. U mislima republikanskih glasača je, verovatno, i rezultat istraživanja koji nedvosmisleno utvrđuje da su u potencijalnom nadmetanju Hejli i Bajdena izgledi za pobjedu Niki Hejli veći nego da tu borbu vode Tramp ili Desantis.⁵⁰

⁴⁹ *RealClearPolitics*, dostupno na:

https://www.realclearpolitics.com/epolls/2024/president/us/2024_republican_presidential_nomination-7548.html, pristupljeno: 15.11.2023.

⁵⁰ Hejli bi u potencijalnom nadmetanju sa Bajdenom, prema agregaciji rezultata nekoliko nacionalnih istraživanja bila u prednosti od 2,7%. Navedeno prema: *RealClearPolitics*, dostupno na: https://www.realclearpolitics.com/epolls/2024/president/us/general_election_haley_vs_biden-8127.html, pristupljeno 10.11.2023.

Vivek Ramaswami

*38 godina, preduzetnik u oblasti
biotehnologija*

Kvalifikacije

Novajlija na republikanskoj sceni koji pokušava da, oslobođen negativnog političkog nasleđa, postane prijemčiv što širem krugu ljudi heterogene Republikanske partije. S obzirom da za sebe govori da je „prvi milenijalac koji se kandiduje u okviru Republikanske partije“, jasno je da su mu mladi prioritetna ciljna grupa. Sa jedne strane, „imitacijom“ Trampa iz 2015. godine testira konsolidovanost partije i predvidivost ponašanja birača. Zbog odsustva prethodnog političkog angažmana, opstaje kao neuhvatljiv pravilnoj proceni istraživača javnog mnjenja. Na drugoj strani, artikuliše ideje koje sasvim sigurno kreiraju sliku nove političke pojave koja je, može se reći, „populistički konglomerat“ svega što se može naći na širokom dijapazonu republikanaca. Slično Desantisu, Ramaswami je diplomac Harvarda (Harvard University) i Jejla (Yale University). Potomak je indijskih imigranata, što mu daje dozu sličnosti sa Niki Hejli. Međutim, kada je reč o političkim stavovima, to ga svrstava uz Trampa na takav način da se dovodi u pitanje potencijalno rivalstvo među njima. Čak je i eksplicitno obećao da će pomilovati Trampa povodom svih svih optužbi u slučaju da postane predsednik, i ukoliko se desi da Trump bude osuđen.⁵¹

⁵¹ Miranda Nazzaro, „Ramaswamy reiterates vow to pardon Trump ‘on day one’ as legal troubles stack up“, The Hill, 19.8.2023, dostupno na:

Vrednosni kompas

Ramasvamijevo delovanje u ekonomskom sektoru umnogome određuje njegove političke stavove. S obzirom da je 2021. godine osnovao firmu koja zvanično odbacuje svaku poslovnu odgovornost u pogledu zaštite životne sredine, jasno je da se i u političkom delovanju protivi bilo kakvom umanjenu emisije ugljen dioksida smatrajući da takva politika ruši temelje američkom energetskom sektoru. Proklamovao je neke od najoštrijih političkih stavova povodom imigracija, prema nekim ocenama, pravno neutemeljeno obećavajući protivno 14. Amandmanu da će deportovati čak i decu koja su rođena na tlu SAD u porodici roditelja koji nemaju legalan boravak u Americi. Protivi se federalnom ograničenju abortusa, ali podržava zabranu nakon 6. nedelje na nivou saveznih država. Stavovi koje iznosi u pogledu Rata u Ukrajini i u Gazi odstupaju od glavnog toka republikanskog mišljenja. Dok za Ukrajinu tvrdi da bi trebalo da se odrekne dela teritorije u zamenu za ruski „raskid“ savezništva sa Kinom, u Gazi savetuje SAD da čuva svoj interes ograničenom pomoći Izraelu, kako ne bi došlo do preliivanja oružanih sukoba na čitav Bliski Istok.

Trenutno stanje i šanse za pobeđu

Istraživanja javnog mnjenja Ramasvamija vrednuju taman onoliko koliko mu je potrebno da učestvuje u unutarstranačkim debatama. I dok ga je prva debata stavila na mapu relevantnih kandidata i skrenula pažnju javnosti da se nešto detaljnije pozabavi njegovim političkim stavovima, naredni događaji su demantovali njegov potencijal da „izazove“ Trampovu natpolovičnu podršku u partiji. Tek nešto iznad potrebnog praga (za treću debatu je potrebno 4%), Ramasvami je u senci Desantisa i Hejli, a kako se njima prognoziraju nešto uspešniji rezultati u Ajovi na prvom republikanskom nadmetanju, pitanje je da li će Ramasvami voditi kampanju do samog kraja i sa kakvom relevantnošću u pogledu rezultata.

<https://thehill.com/homenews/campaign/4160057-ramaswamy-reiterates-vow-to-pardon-trump-on-day-one/>, pristupljeno: 10.11.2023.

Ostali kandidati

Kandidaturu za nominaciju Republikanske partije za predsedničke izbore 2024. godine istaklo je još nekoliko ličnosti. Među njima ima onih koji su već na samom početku, i pre održavanja prvih izbornih radnji u Ajovi 15. januara 2024. odustali. Na tom, sve dužem spisku su gradonačelnik Majamija, Frensis Suarez (Francis Suarez) ili teksaški poslanik u Predstavničkom domu Vil Hard (Will Hurd). Posle svega 76 dana u kampanji, Suarez je odlučio da suspenduje sve aktivnosti u trenutku kada nije prepoznat u istraživanjima javnog mnjenja kao relevantan kandidat. Zanimljivo je da je reč o jedinom takmacu sa hispano-američkim poreklom, koji je otvoreno saopštavao da nije podržavao Trampa ni 2016, ni 2020. godine. Hard, slično Suarezu, nije ispunio interne kriterijume Republikanske partije za učešće na prve dve debate što mu je bio jasan signal za izlazak iz trke. U objavi povodom završetka kampanje, otvoreno je pružio podršku Niki Hejli. Međutim, svakako najzvučnije ime koje napušta kampanju u ranoj fazi bio je Majk Pens (Mike Pence), Trampov potpredsednik (2017-2021), kongresmen i u jednom mandatu guverner Indijane. Citirajući Bibliju, saopštio je da nije „njegovo vreme“. Skroman učinak nakon prve debate održane u Milvokiju, i poteškoće da dostigne kriterijume za učešće na drugoj, čine se razumnim razlozima za izlazak iz trke za nominaciju.

Još jedan kandidat iz Južne Karoline, pored Niki Hejli, koji se borbi za republikansku nominaciju priključuje u maju 2023 bio je Tim Skot (Tim Scott). Ovaj „snažni zagovornik tradicionalnih konzervativnih vrednosti“⁵² bio je prvi afroamerički senator iz Republikanske partije, a na to mesto dolazi odlukom upravo Niki Hejli (tada guvernera Južne Karoline) koja ga predlaže na upražnjeno mesto nakon penzionisanja Džima Deminta (Jim DeMint) 2013. godine. Međutim, njegovo parlamentarno iskustvo datira još iz sredine 90ih godina kada je bio angažovan prvo u lokalnom Veću okruga Čarlston (1995-2009), zatim u Predstavničkom domu Južne Karoline (2009-2011), da bi 2011. godine započeo mandat u Predstavničkom domu na federalnom nivou. Premda se nije kotirao u istraživanjima kao kandidat sa izglednim šansama za nominaciju, zahvaljujući novcu koji je obezbedio svojoj kampanji na samom početku i solidnom kotiranju u državama koje biraju u ranoj fazi, verovalo se da će ostati u trci makar do „Super utorka“. Šanse za pobedu na unutarstranačkom nadmetanju koje je Tim Skot imao nisu se previše menjale od trenutka kada se i zvanično kandidovao. Nacionalni prosek podrške u istraživanjima javnog mnjenja bio je ispod 3% što je zanemarljivo malo da bi se smatrao iole ozbiljnim takmacem koji bi mogao da učini republikansku borbu neizvesnom. Ostaje mogućnost da svoju energiju, podršku i respektabilno visoke finansije koje je prikupio u kampanji delegira nekom drugom kandidatu, najizglednije Niki Hejli, kako bi nakon nužnog „ukrupnjavanja“ borbe na svega nekoliko kandidata spoljnim posmatračima sve bilo izazovnije za praćenje.

Pored Skota, još četvorica kandidata, osim napred predstavljenih, aktivno učestvuju u partijskim izbornim aktivnostima. Vredan pomena, prema kriterijumima podrške koju

52

Videti

na:

<https://www.scott.senate.gov/issues/conservative-values#:~:text=I%20believe%20that%20government%20should,Taxpayer%20Funding%20for%20Abortion%20Act>. (pristupljeno: 12.11.2023.)

identifikuju istraživanja javnog mnjenja i učešća na stranačkim debatama je bivši guverner Nju Džersija, Kris Kristi (Chris Christie). Ovaj žustri Trampov protivnik, premda ranije njegov saradnik iz tranzicionog tima 2016, odnosno savetničkog u kampanji 2020, najavio je putovanje u Izrael i izazvao preostale protivkandidate na isti korak. Za sebe tvrdi da je 2016. godine „izbacio“ Marka Rubia nakon debate iz dalje trke za nominaciju. Nastupa sa puno samopouzdanja, iako sve relevantne analize govore u prilog tvrdnji da je svoju popularnost na vrhuncu imao davne 2012. godine sredinom svog prvog guvernerskog mandata. Pogrešan momentum za kandidaturu vidljiv je i u rezultatima istraživanja javnog mnjenja. Šanse su mu, u nacionalnom proseku, na nivou onih koje su se davale Timu Skotu, odnosno ispod 3%. Preostala trojica kandidata Ejsa Hačinson (Asa Hutchinson), bivši guverner Arkanzasa, kongresmen i deo administracije Džordža Vokera Buša, Dag Burgum (Doug Burgum), guverner Severne Dakote i Rajan Binkli (Ryan Binkley), biznismen iz Dalasa, Teksas, kotiraju se ispod jednog procenta u istraživanjima javnog mnjenja i samo je pitanje vremena kada će se povući iz trke za nominaciju.

KANDIDATI ZA DEMOKRATSKU NOMINACIJU

Unutarstranački izbori u partiji koja daje predsednika u prvom mandatu, u najvećem broju slučajeva su puka formalnost. Kroz istoriju izbornog procesa u Sjedinjenim Državama, tek je jednom izabranom predsedniku, Frenklinu Pirsu (1853-1857), partija uskratila nominaciju i tek je šestoro američkih predsednika odbilo da zatraži drugi mandat.⁵³ Godinu dana uoči izbora, čini se da će i put Džozefa Bajdena ka nominaciji teći prilično glatko. Sa nedavnim izlaskom Roberta F. Kenedija Mlađeg iz trke, od kandidata sa iole приметnim rejtingom u trci su ostali jedino Merijen Vilijamson, spisateljica i aktivistkinja iz Kalifornije i Din Filips, član predstavničkog doma SAD iz Minesote koji je krajem oktobra objavio svoju kandidaturu. Iako se veruje da bi do kraja godine još pojedine demokrate mogle da ozvaniče ulazak u trku, među njima i senator iz Zapadne Virdžinije Džoi Mančini, stiže se utisak da niko od njih ne bi mogao značajnije da ugrozi Bajdena. Štaviše, gotovo sve viđenije demokrate koje bi mogle imati značajnijeg uticaja na tok trke (Pit Butidžiž, Hilari Klinton, Elizabet Voren, Gevin Njusom, Mišel Obama, i drugi), odbile su mogućnost kandidature.

Ipak, iako se Džozef Bajden neće suočavati sa nizom ozbiljnih prepreka u unutarstranačkoj trci, njegovu potencijalnu nominaciju neće pratiti ni preterana euforija među pristalicama Demokratske partije. Posle pobede na predsedničkim izborima, očekivalo se da će Skrenton Džoi⁵⁴ biti tranzicioni predsednik, čovek koji će svojim iskustvom i autoritetom pomoći da se očuva američka demokratija i obnove ključne institucije u državi, a onda prepustiti kormilo. Njegovo učešće u predsedničkoj trci 2024. godini nije bilo ni željeno ni očekivano, te je Bajdenova objava od 25. aprila 2023. godine o ulasku u četvrtu po redu predsedničku kampanju⁵⁵ dočekana sa podozrenjem. Iako demokrate strahuju zbog Bajdenovih godina, vitalnosti i sposobnosti da iznese dugu i zahtevnu predsedničku trku, najviše razloga za bojazan daje nizak rejting aktuelnog predsednika. Računajući prvi mandat svih predsednika posle Drugog svetskog rata, jedino je Džimi Karter imao lošiji rejting u 1032. danu mandata.⁵⁶ Iz navedenih razloga će za demokrate izborna 2024. godina biti znatno turbulentnija nego 1996. ili 2012, kada su im predsednički kandidati živeli na Aveniji Pensilvanija 1600.

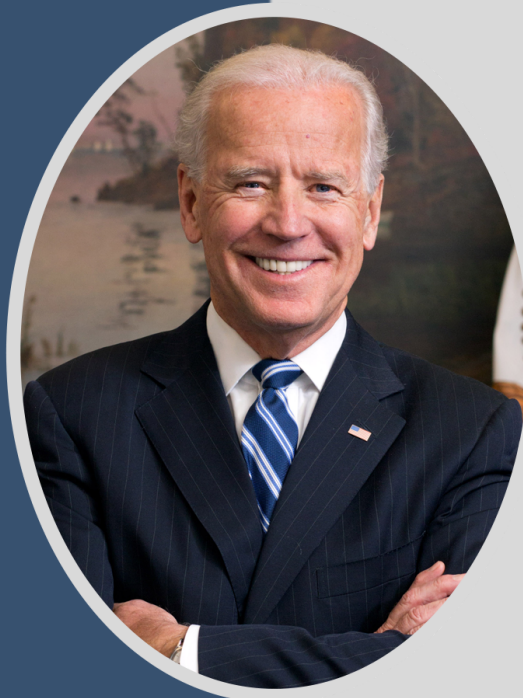
⁵³ Reč je o sledećim predsednicima: Džeјms Polk, Džeјms Bjukenan, Raderford Heјz, Kalvin Kulidž, Hari Truman (odustao od trke za nominaciju posle poraza na prajmarisima u Nju Hempširu) i Lindon Džonson (odneo tesnu pobedu na prajmarisima u Nju Hempširu, ali je zbog kandidare Roberta F. Kenedija i osećaja da ga je partija napustila, odustao od trke). Dodatno, Teodor Ruzvelt je odbio da zatraži nominaciju 1908. godine, ali je četiri godine kasnije učestvovao na predsedničkim izborima kao kandidat treće partije.

⁵⁴ Reč je o nadimku koji Džozef Bajden ponosno nosi. Aktuelni predsednik SAD često ističe da je rođen u Skrentonu (Pensilvanija), otuda prva reč u nadimku. Međutim, nadimak i ima i dublje značenje, jer simbolizuje Bajdenovu povezanost sa svakim građaninom SAD, a posebno „plavim okovratnicima“.

⁵⁵ Prve dve Bajdenove kandidature bile su kratkog daha. Najpre se u kampanji za demokratsku nominaciju 1988. godine, usled sumnji za plagijarizam, povukao par meseci pre otpočinjanja „prajmarisa“. Dve decenije kasnije je otišao nekoliko koraka dalje. Učestvovao je na kokusima u Ajovi, ali se posle razočaravajućih rezultata povukao iz trke. U trećem pokušaju, 2020. godine, izvojevao je i demokratsku nominaciju i pobedu na izborima.

⁵⁶ Navedini dan mandata je odabran, jer je to dan predaje rukopisa analize. Podaci navedeni prema nalazima portala www.fivethirtyeight.com.

Džozef Bajden

*82 godine, predsednik SAD
(2021-...)*

Kvalifikacije

Brojke i funkcije ne otkrivaju uvek sve, ali, u slučaju Džozefa Bajdena, nema sumnje da potvrđuju njegovu kvalifikovanost za predsedničku funkciju. Bajden je punih 36 godina bio član Senata Sjedinjenih Država iz Delavera (1973-2009), dok je 8 godina vršio potpredsedničku dužnost (2009-2017). Tokom godina službovanja imao je zapaženu ulogu u borbi protiv klimatskih promena, *de facto* rasne segregacije, kriminala, nasilja nad ženama, kao i za pristupačnu zdravstvenu negu i jačanje infrastrukture. U spoljnoj politici je, podjednako kao i u unutrašnjoj, imao značajnu ulogu: od pregovora o razoružanju sa Sovjetskim Savezom i kasnije Rusijom, preko Jugoslovenske krize, do vraćanja Latinske Amerike u fokus diplomatije SAD. Dodatno, tokom decenija političke karijere postao je simbol traganja za dvopartijskim konsenzusom, što mu je u nemalo situacija pomoglo i tokom predsednikovanja. Bojazni koju ispoljavaju Amerikanci prema mogućem Bajdenovom drugom mandatu uglavnom nisu vezane za njegovo iskustvo i kompetentnost, već sposobnost da u devetoj deceniji i sa poljuljanim zdravstvenim stanjem uspešno obavlja predsedničke dužnosti.

Vrednosni kompas

Džozef Bajden je oduvek bio simbol umerenog demokrate i godinama je pripadao tom dominantnom krilu Demokratske partije. Njegovo glasanje u Senatu SAD potvrđuje ovakav stav: glasao je 69% liberalnije od ostatka Senata, a 50% konzervativnije od svojih demokratskih kolega. Bio je jedan on najglasnijih političara u borbi za životnu sredinu ili prava žena, dok je istovremeno devedesetih glasao za zakone čije su odredbe onemogućavale učešće homoseksualaca u vojsci ili zabranjivale federalnoj vladi priznavanje istopolnih brakova (Defense of Marriage Act). Vremenom je stavove o LGBTQAI+ zajednici korigovao, ali mu je tokom unutarstranačkih izbora 2020. godine često spočitavan deficit liberalnih vrednosti. Od stupanja na mesto predsednika, čini se, na unutrašnjem planu Bajden vodi ponešto progresivniju politiku nego što bi to umerenjaci među demokratama želeli. Agenda *Reizgraditi bolje* (Build Back Better), koja je jednim delom sprovedena, možda je i najilustrativniji primer Bajdenovog „skretanja ulevo“. Sa druge strane, u spoljnoj politici aktuelni predsednik vraća Ameriku na put tradicionalne politike iz vremena Baraka Obame, pa čak i Bila Klintonu, čime potvrđuje da se nije sasvim odao uticaju progresivnog krila demokrate.

Trenutno stanje i šanse za pobeđu

Posle „ispadanja“ Džozefa F. Kenedija Mladeg iz trke i činjenice da niko od viđenijih demokrata ne želi da uđe u nadmetanje sa Bajdenom i time naruši izbornu tradiciju i navuče na sebe beleg u slučaju republikanske pobeđe, aktuelnom predsedniku je u ovom trenutku čisto polje ka demokratskoj nominaciji. Trenutno uživa oko 70% podrške demokratskih birača, dok su Merijen Vilijamson sa 4-12% i Din Filips sa 3-9% gotovo bez ikakvih šansi za pobeđu.⁵⁷ Ukoliko se ne valja neki „crni labud“ iza horizonta, Bajdenu je demokratska nominacija zagarantovana. Ipak, istinski izazovi 46. predsednika SAD bi sačekali u nacionalnom nadmetanju. Prema agregaciji anketa koju je izvršio portal *RealClearPolitics*, Bajden je u podređenom položaju i odnosu na Donalda Trampa i u potencijalnom nadmetanju sa Niki Hejli ili Ronom Desantisom. Dodatno, najveći deo građana SAD smatra da se američka ekonomija i država ne kreću u dobrom pravcu. Do 5. novembra 2024. godine je ostalo puno vremena, u stalno promenljivom kontekstu američkih izbora i previše da bi se dala nedvosmislena prognoza, ali postojeći trendovi više podsećaju na 2016. nego na 2020. godinu.

⁵⁷

Videti

na:

https://www.realclearpolitics.com/epolls/2024/president/us/24_democratic_presidential_nomination-8171.html
(pristupljeno: 16.11.2023)

Merijen Vilijamson

71 godina, spisateljica i aktivistkinja

Kvalifikacije

Merijen Vilijamson je spisateljica, *New Age Guru* i poznato lice u društvenom životu Sjedinjenih Država. Njene knjige su bestseleri, njeni motivacioni govori se prepričavaju, njen odnos sa Oprom Vinfri privlačio je pažnju američke javnosti, ali je njeno političko iskustvo gotovo nepostojeće. Od elemenata iz biografije koji bi se očekivali kod predsedničkih kandidata, kao što su političke funkcije, vojna ili javna služba, Vilijamson nema ama baš ništa. Naravno, Trampova pobjeda 2016. godine pokazuje da navedeni kriterijumi nisu preduslov, ali i 45. predsjednik SAD je izuzetak u američkoj političkoj historiji, a ne pravilo. Vilijamson je dva puta trčala izborne trke: prvi put 2014. godine, kao nezavisni kandidat, za mesto u Predstavničkom domu SAD (33. distrikt, Kalifornija) kada je zauzela četvrto mesto od osamnaest kandidata i drugi put 2020. godine, kada je pokušala da izbori predsedničku nominaciju Demokratske partije, ali je zbog neznatne podrške odustala i pre prvih nadmetanja u prajmarisima.

Vrednosni kompas

Tri su osnovne karakteristike društveno-političkog delovanja Merijen Vilijamson: progresivne ideje, utopistički stavovi i anti-sistemske politike. Često ističe da su joj najveći

imperativi za kandidaturu korporativna pohlepa i sa njom povezana rastuća nejednakost u primanjima, dok američku ekonomiju naziva „tiranskim ekonomskim poretkom“.⁵⁸ Već decenijama baštini ideje pacifizma, te je svojevremeno smatrala da u Americi treba uvesti Departman mira koji bi se podjednako starao o unutrašnjoj i spoljnoj politici SAD. Stavovi Vilijamson često su ignorantni prema kontekstu i prelaze u političku naivu. Na primer, tvrdi da problemi siromaštva, klimatskih promena ili imigracije mogu biti rešeni ukoliko ih posmatramo kroz prizmu ljubavi. Za Vilijamsonovu je ulazak u trku slanje poruke da je *status quo* neodrživ i da ceo sistem, koji je po njenim tvrdnjama ništa drugo do legalizovano podmićivanje, mora da se menja.

Trenutno stanje i šanse za pobedu

Prema istraživanjima javnog mnjenja u prvoj polovini novembra, Vilijamson uživa između 4% i 12% podrške demokratskih birača.⁵⁹ Čak i u slučaju Bajdenovog napuštanja trke za nominaciju, Vilijamson ne bi imala značajne šanse za uspeh. Podrška koju uživa zasnovana je pre na njenoj harizmi i činjenici da jedan deo demokrata bira bilo koga osim Bajdena, nego na političkim idejama, te je samim tim mogućnost njenog političkog rasta prilično limitirana. Zaista, potrebno je i više od čuda da Merijen Vilijamson osvoji demokratsku nominaciju.

⁵⁸ James M. Lindsay, Meet Marianne Williamson, Democratic Presidential Candidate, Council on Foreign Relations, dostupno na: <https://www.cfr.org/blog/meet-marianne-williamson-democratic-presidential-candidate-0>, pristupljeno: 30.10.2023.

⁵⁹ Videti na: https://www.realclearpolitics.com/epolls/latest_polls/ (pristupljeno: 16.11.2023)

Din Filips

*54 godine, član Predstavničkog
doma SAD (2019-...)*

Kvalifikacije

Din Filips je za širu javnost relativno nepoznata politička figura. Predstavlja 3. kongresni distrikt Minesote u Predstavničkom domu SAD od 2019. godine. Kada je 2018. odneo pobedu na izborima, postao je prvi demokratski kongresmen koji dobio više glasova od republikanskog protivkandidata u ovom distriktu još od 1958. godine. Njegovo glasanje u Predstavničkom domu bilo je u potpunosti na liniji politika koje su dolazile iz Bele kuće. Dodatno, i danas daje afirmativne izjave o predsedniku Bajdenu. Otuda je njegov ulazak u trku za demokratsku predsedničku nominaciju predstavljao ogromno iznenađenje. Večni optimista, kako sebe Filips određuje i Đelato tajkun (*Gellato taycoon*), kako ga je nazvao magazin Politiko, je dobrog obrazovanja (diplomirao na Braun Univerzitetu i završio MBA na Univerzitetu Minesota) i biznismen po prirodi. Potiče iz imućne porodice koja u vlasništvu ima kompaniju za proizvodnju i trgovinu alkoholnim pićima, kao i udeo u firmi za prodaju sladoleda – Talenti. Tako je kampanja u vozilu koje prodaje sladoled postala je Filipsov zaštitni znak. Pre ulaska u politiku Din Filips je u obe firme bio glavni izvršni direktor.

Vrednosni kompas

U pogledu vrednosti koje baštini, Din Filips je „Bajden naše mladosti“. Tipičan je predstavnik umerenog krila Demokratske partije. Magazin Politico ga određuje kao društveno inkluzivnog, nalik demokratskim progresivcima i fiskalno odgovornog, nalik umerenim republikancima.⁶⁰ Zalaže se za snižavanje troškova zdravstvene nege, jednako plaćanje za iste poslove žena i muškaraca, pravo žena na izbor u pogledu abortusa i zabranu jurišnog oružja. Zgražavao se nad Trampovom migrantskom politikom i smatra da SAD treba da budu lider u adresiranju klimatskih promena, što ga približava progresivnom krilu demokrata.⁶¹ Sa druge strane, zalaganje za fiskalnu disciplinu i odgovornost, velika podrška veteranima i iskazivanje otpora prema komitetima za političko delovanje (PAC), približava ga republikancima. Otuda i ne čudi da je Din Filips prijatelj velikog broja „crvenih“, član dvopartijskog Kokusa za rešavanje problema (Problem Solvers Caucus) i kopodnosilac velikog broja dvopartijskih inicijativa. Iako je član Komiteta za spoljne poslove Predstavničkog doma, njegova spoljnopolitička stremljenja nisu naročito upečatljiva. Izuzetak je stav povodom sukoba Izraela i Hamasa kada je, iako pripada jevrejskoj zajednici, istakao da se treba vratiti dvodržavnom rešenju i izbegavati crno-bele sudove.

Trenutno stanje i šanse za pobedu

Pripadnost umerenom krilu partije, sklonost ka saradnji sa republikancima, stav da je Bajden dao neizmeran doprinos Americi, pa i stoprocentna podrška predsednikovim politikama u Kongresu, sve to spaja Dina Filipisa i 46. predsednika SAD. Zato je i pitanje otkuda kongresmen iz Minesote kao protivkandidat Bajdenu prepravilo novinske naslove. Razloge svoje kandidature sažeo u je dva pravca: prvo, uprkos dostignućima aktuelnog predsednika, veruje da je vreme za novu generaciju lidera i drugo, smatra da postoji ogroman rizik Bajdenovog poraza na predsedničkim izborima 2024. godine. Filipsove šanse za pobedu su vrlo male. Čini se da će mu biti vrlo teško da privuče Sandersove progresivce, a da se sa Bajdenom nadmeće za istu publiku. Istraživanja sprovedena krajem oktobra i tokom novembra mu daju od 3% do 9% podrške,⁶² ali će popularnost njegove kampanje ozbiljnije moći da se meri tek za nekoliko meseci.

⁶⁰ Ian Ward, *55 Things You Need to Know about Dean Phillips*, Politico, dostupno na: <https://www.politico.com/news/magazine/2023/10/27/55-things-to-know-dean-phillips-00123600> (pristupljeno 31.10.2023)

⁶¹ Više o stavovima Dina Filipisa na: <https://phillipsforcongress.org/dean-phillips/priorities/> (pristupljeno: 31.10.2023)

⁶² Videti na: <https://projects.fivethirtyeight.com/polls/president-primary-d/> (pristupljeno: . novembra 2023)

KANDIDATI TREĆIH PARTIJA I NEZAVISNI KANDIDATI

Nepisano je pravilo političkog sistema SAD da ukoliko ne pripadate jednoj od dve najveće partije, vaše šanse za pobjedu na predsjedničkim izborima gotovo da su ravne nuli. Jedini predsjednik Sjedinjenih Država koji nije imao partijsku afilijaciju jeste prvi predsjednik, Džordž Vašington. Od uspostavljanja moderne Demokratske (1828) i Republikanske partije (1854), američki predsjednici su birani listom iz partija „magaraca“ i „slonova“.⁶³ Kandidati trećih partija i nezavisni su u nekoliko navrata beležili odlične rezultate, ali nisu uspevali da osvoje neophodan broj elektorskih glasova. Štaviše, od 1968. i Džordža Valasa niko osim demokrata i republikanaca nije na izborima osvojio niti jedan elektorski glas. Razloga za takvu situaciju je puno, ali čini se da najviše nedostaju finansije, partijska infrastruktura i medijska pažnja.

Ime i prezime kandidata	Partija	Izborna godina	Procenat glasova	Elektorski glasovi ⁶⁴
Milard Filmor	Vigovci	1856	21,5%	8
Džon Brekinridž	Južnjačke demokrate	1860	18,1%	72
Džon Bel	Partija ustavne unije	1860	12,6%	39
Džejms B. Viver	Partija populista	1892	8,5%	22
Teodor Ruzvelt	Progresivna partija	1912	27,4%	88
Robert La Folet	Progresivna partija Socijalisti Farmersko-radnička partija	1924	16,6%	13
Džordž Valas	Američka nezavisna partija	1968	13,5%	46
Džon Anderson	Nezavisni kandidat	1980	6,6%	0
Ros Pero	Nezavisni kandidat	1992	18,9%	0
Ros Pero	Nezavisni kandidat	1996	8,4%	0

Tabela 1.3. Kandidati trećih partija i nezavisni kandidati na predsjedničkim izborima u SAD posle 1854. godine – 10 najzapaženijih rezultata posmatranih kroz broj osvojenih glasova

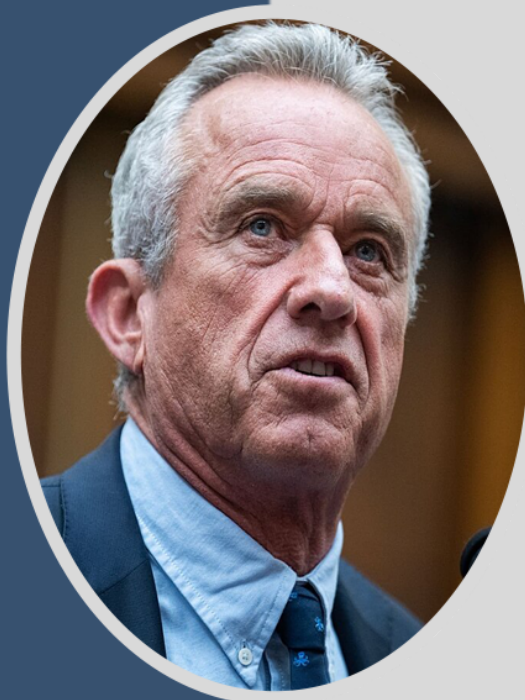
⁶³ Na predsjedničkim izborima 1864. godine pobjedu je odneo kandidat Partije nacionalne unije, Abraham Linkoln. Reč je o koaliciji čiji je deo bila i Republikanska partija.

⁶⁴ Broj elektorskih glasova se vremenom menjao. Tako su se kandidati 1856. nadmetali za 296, a danas za 538 elektorskih glasova.

Iako kandidati trećih partija i nezavisni kandidati ne odnose pobjede, makar za sada, njihov uticaj na izbore nije beznačajan. Kada beleže zapažene rezultate, mogu ozbiljno da ugroze planove kandidata velikih partija. Teodor Ruzvelt je kandidaturom značajno umanjio šanse Vilijama Hauarda Tafta 1912. godine, baš kao što je Ros Pero uticao na šanse predsednika Džordža Herberta Vokera Buša ili kao što su Geri Džonson i Džil Stajn naštetili kandidaturi Hilari Klinton. Zato kandidate „malih“ partija i nezavisne kandidate često prati sumnja i bije glas kvaritelja. Ništa drugačije nije ni ove godine kada se očekuje da dva udarna nezavisna kandidata, Robert F. Kenedi Mlađi i Kornel Vest, skupno ostvare dvocifren rezultat.

Robert F. Kenedi Mlađi

69 godina, advokat i aktivista

Kvalifikacije

Prva asocijacija na pomen Kenedi je bostonska politička dinastija irskog porekla koja je Americi podarila veliki broj državnika i diplomata, uključujući ambasadora u Ujedinjenom Kraljevstvu (Džozef P. Kenedi Stariji), predsednika (Džon F. Kenedi), ministra pravde/glavnog pravobranioca SAD (Robert F. „Bobi“ Kenedi) i senatora (Edvart „Ted“ Kenedi). Robert F. Kenedi Mlađi (RFK), nezavisni kandidat na predsedničkim izborima 2024. godine, je sin Bobija Kenedija i nećak predsednika Džona Kenedija, ali za razliku od svoje porodice nije oduvek ispoljavao aspiracije ka politici. RFK je obrazovanje sticao na Harvardu, Londonskoj školi ekonomije, Pejs Univerzitetu i Univerzitetu Virdžinija. Deo Kenedijevog života su hapšenje zbog posedovanja heroina, pad na advokatskom ispitu, ali i uspešna pravna klinika i dobijeni advokatski slučajevi protiv velikih zagađivača životne sredine. Njegova dva osnovna zanimanja, aktivista i advokat, oba su usko povezana sa zaštitom životne sredine. U žižu američke javnosti dospeva početkom 21. veka kada počinje da daje kontroverzne tvrdnje o vakcinama i njihovoj povezanosti sa dečijim autizmom. Pandemija virusa korona i njegovi često naučno neutemeljeni stavovi po ovom pitanju, učinili su da ga mediji svrstaju među teoretičare zavere.

Vrednosni kompas

Vrednosni stavovi RFK su na dva kraja političke ose. Sa jedne strane, on je tvrdi progresivac. Zalaže se za radikalno smanjenje troškova koje Amerika izdvaja za odbranu, čvrste standarde u oblasti životne sredine, rasno isceljenje SAD i afirmativne mere za crnačku zajednicu, smanjenje troškova života i povećanje minimalne zarade na 15\$ po satu, pravednije studentske zajmove (ukidanje kamata i otpis u slučaju bankrota), itd. Sa druge strane, deli i brojne stavove republikanaca. Smatra da Amerika mora više da brine o veteranima, brani zagarantovane ustavne slobode, usprotivi se cenzuri velikih tehnoloških kompanija, izvrši reformu u oblasti imigracije i zaštititi svoje granice i u spoljnom i političkom domenu vrati se sebi. U svojim govorima ističe da „Amerika ne može da bude imperija u inostranstvu i nastavi da bude demokratija kod kuće“.⁶⁵

Trenutno stanje i šanse za pobeđu

Kenedijeva odluka da napusti trku za demokratsku nominaciju i postane nezavisni kandidat na predsedničkim izborima 2024, izazvala je tišinu u demokratskom i oštru reakciju u republikanskom taboru.⁶⁶ Za Bajdenove demokrate je njegovo odustajanje značilo lakši put do nominacije 46. predsednika, jer su istraživanja davala Kenediju čak i do 20% podrške registrovanih demokrata, dok republikanci strahuju da bi stavovi RFK o vakcinama ili imigraciji mogli da privuku jedan deo konzervativnih birača. U ovom trenutku je teško predvideti Kenedijev konačni uticaj na izbor predsednika, ali, po njegovim rečima, želja mu je da pokvari planove obojice glavnih kandidata – Trampa i Bajdena. Kenedijeva uloga na izborima 2024. godine može biti kvariteljska ili otrežnjujuća za obe partije ukoliko prikupi značajniju podršku, zavisno od ugla posmatranja. U ovom trenutku istraživanja ga „love“ između 12% i 21% podrške. Istraživanja, takođe, pokazuju da odnosi više podrške Trampu nego Bajdenu i da je omiljeniji kod tradicionalno republikanskih donatora.⁶⁷ Ipak, do izbornog dana je ostalo godinu dana, a poslednjih izbornih ciklusa postoji trend da podrška trećim kandidatima opada kako se izbori približavaju. Pobeđa RFK na predsedničkim izborima predstavljala bi ogromno iznenađenje, ali mogućnost da utiče na konačni rezultat ni najmanje nije zanemarljiva.

⁶⁵ O Kenedijevim politikama i prioritetima videti više na: <https://www.kennedy24.com/> (pristupljeno: 4.11.2023)

⁶⁶ Videti više na: <https://apnews.com/article/rfk-jr-presidential-campaign-independent-2024-30d940109c4956de9c81f332ec418463> (pristupljeno: 4.11.2023)

⁶⁷ Videti na: <https://www.politico.com/news/2023/11/01/rfk-jr-2024-campaign-donors-00124621> (pristupljeno: 4.11.2023)

Kornel Vest

*70 godina, filozof i građanski
aktivista*

Kvalifikacije

Kornel Vest nikada nije obavljao značajnije državne dužnosti, ali u osnovi je uvek bio političko biće. Obrazovanje je sticao na Harvardu i Princetonu, gde je predavao o oblasti filozofije, bogoslovije i afričko-američkih studija. Vest je jedan od najuspešnijih promotera nauke među širom javnošću. Možda je najupečatljiviji primer toga držanje master klasa iz filozofije. Autoritet i popularnost koje je izgradio u akademiji, koristio je za promovisanje progresivnih političkih ideala. Vest je decenijama prisutan u odbrani obespravljenih i ugroženih zajednica u SAD, od Afroamerikanaca do LGBTQAI+. Učestvovao je u Maršu miliona 1995, građanskoj neposlušnosti zbog patnje izazvanom izraelskom okupacijom Palestine 2002, protestima protiv američke invazije na Irak 2003, protestima Okupirajmo Vol Strit 2011, čuvenom protestu protiv okupljanja desničara u Šarlotsvilu 2017, itd. Godinama je pružao podršku različitim predsedničkim kandidatima na levom spektru političke ose SAD, između ostalih, Ralfu Naderu, Baraku Obami – iako ga je kasnije oštro kritikovao – i Berniju Sandersu. Najveća mana kandidaturi je haotičnost kampanje koju Vest vodi. Najpre se 5. juna 2023. kandidovao ispred Narodne stranke, a onda je devet dana kasnije promenio odluku i objavio da će tražiti nominaciju Partije zelenih. Na kraju je i od toga odustao i odlučio da će se kandidovati kao nezavisni

kandidat i time u proceduralnom smislu sebi značajno zagorčao život.⁶⁸ Sve to budi zebnju kod Vestovih pristalica da mu je kandidatura „...improvizacija i performans podjednako koliko i politička kampanja“.⁶⁹ Nema sumnje da je Kornel Vest, uprkos nedostatku državnih funkcija, politički potkovan, ali nestabilnost i povremeni radikalizam ga čine „neizbornim“.

Vrednosni kompas

Kornel Vest je progresivni socijalista, radikalni demokrata i jedan od značajnijih glasova američke levice. Vrednosno najbliža politička organizacija mu je, prema vlastitom priznanju, Demokratski socijalisti Amerike, koja razmišlja da mu pruži podršku i čiji je počasni predsjednik. U aktuelnom političkom miljeu SAD, idejno mu je najbliži Berni Sanders, ali i od njega odlazi nekoliko koraka ulevo. Lajtmotiv kampanje mu je reč pravda, koju koristi u okviru svih predloga politike: od ekonomske pravde, preko rasne pravde, do globalne pravde. Zalaže se za uvođenje minimalne zarade od 27\$ po satu, punu zaposlenost, ukidanje beskućništva, četvorodnevnu radnu nedelju, nacionalizaciju industrije fosilnih goriva, razvoj alternativa zatvoru, nacionalno ograničenje mandata za zvaničnike, ukidanje studentskih dugova, raspuštanje ICE, otpis dugova država u razvoju prema Svetskoj banci i MMF-u, raspuštanje NATO i američke imperije, itd. Naravno, Vest iznosi i ideje koje su znatno ostvarivije, ali gro stavova koje ističe su na granici između utopije i anarhije.

Trenutno stanje i šanse za pobedu

Kao i sve ozbiljnije kandidate u izbornoj trci, izuzev Trampa i Bajdena, i Vesta prate sumnja u pogledu motiva za ulazak predsedničku kampanju i epitet „kvaritelj“. Šanse „Brata Vesta“ za pobedu su čak i niže negoli Kenedijeve. Prema istraživanjima sprovedenim sredinom novembra, uživa podršku između 3% i 4% Amerikanaca.⁷⁰ Iako ističe da pledira na apsinente i birače koji nemaju simpatije za demokrate i republikance, njegovo ključno uporište je među društveno aktivnim i progresivnim glasačima, koji mahom podržavaju demokratske kandidate. Zato za Bajdenovu kampanju Vest jeste velika briga i ličnost za koju se veruje da može doprineti da Tramp odnese prevagu u kolebljivim državama, pogotovo onim sa značajnim brojem Afroamerikanaca. Scenario u kome Vest napušta trku bi verovatno bio praćen fanfarama i slavljem u timu aktuelnog predsednika, ali takav ishod u ovom trenutku nije na vidiku.

⁶⁸ Nezavisni kandidati, pored ustavnih, moraju da ispune niz zahteva da bi se našli na izbornom listiću. Najčešće se zahtevaju potpisi (npr. u Tenesiju 275, a u Kaliforniji 219.403), pojedine države zahtevaju i novčanu naknadu, a u državama kao što je Kolorado rok za podnošenje peticije je 11. jul 2024. godine.

⁶⁹ Charles Homans, *Cornel West's Improvisational Run for President: 'It's Jazz All the Way Down'*, The New York Times, dostupno na: <https://www.nytimes.com/2023/10/27/us/politics/cornel-west.html> (pristupljeno 7.11.2023)

⁷⁰ Videti na: https://www.realclearpolitics.com/epolls/2024/president/us/24_democratic_presidential_nomination-8171.html (pristupljeno: 16.11.2023)

KLJUČNE TEME IZBORA U SAD: 4+X

Posljednja decenija je bila prilično turbulentna za Sjedinjene Države. Na spoljnom planu Amerika je bila primorana da se baci na posao redefinisiranja globalne uloge. Zalazak unipolarnosti i nadolazeća multipolarnost, bolna povlačenja iz Iraka i Avganistana, poljuljana vera u saveznike ali i u vlastito liderstvo, ekonomsko usporavanje, opadanje meke moći i nagomilani globalni izazovi, samo su neki od problema na globalnoj ravni sa kojima je Amerika morala da se suoči. Unutrašnja politika je, čini se, bila još izazovnije za SAD. Vrednosno-političke podele postale su dublje i prisutnije nego ikada posle Građanskog rata. Pitanje zdravstvene nege, intervencije države u ekonomiju, imigracije, prava na abortus, klimatskih promena, rasne nejednakosti i brojne druge teme postale su brazde sa čijih ivica republikanci i demokrate urliču jedni na druge i ostaju nepokolebljivi u svojim stavovima. Nekada se čini da „slonovi“ i „magarci“ žive u dva različita sveta. Primera radi, tek 13% republikanaca, a 52% demokrata, vide pitanje rase i etniciteta kao problem. Istovremeno, za samo 9% republikanaca i čak 68% demokrata klimatske promene su izazov.⁷¹ Slično je i sa pitanjima obima federalne vlade, seksizma, Drugog amandmana na Ustav SAD, jaza između bogatih i siromašnih, itd.

Postoje teme koje dospevaju u žižu, kao što su terorizam ili rusko mešanje u izbore u SAD, ali brzo nestaju sa liste prioriteta. Ipak, uprkos svim razlikama, postoje teme koje i demokrate i republikanci ne gube iz vida prilikom glasanja, iako ne pridaju nužno isti značaj tim temama. Ekonomija, zdravstvena nega, obrazovanje i imigracija od 2012. godine značajno utiču na opredeljenje birača, a po svoj prilici će značajno oblikovati i stavove glasača na izborima 2024. godine.

Tema ⁷²	2012	2016	2018	2020	2022
Ekonomija	87%	84%	78%	79%	79%
Zdravstvena nega	74%	74%	80%	68%	63%
Obrazovanje	69%	66%	/	/	64%
Imigracija	41%	70%	78%	52%	54%

Tabela 1.4. Odgovori registrovanih birača u SAD o značaju određenih tema za njihovo opredeljivanje na izborima.

⁷¹ Videti na:

<https://www.pewresearch.org/short-reads/2022/11/03/key-facts-about-u-s-voter-priorities-ahead-of-the-2022-midterm-elections/> (pristupljeno: 8.11.2023)

⁷² Podaci preuzeti prema istraživanjima iz 2008, 2012, 2016, 2020. i 2022. koje je sproveo Pew Research Center, kao i istraživanja iz 2018. godine koje je sproveo Gallup. Podaci za

Ekonomija

Ekonomija je tema koja je decenijama unazad prva na pameti biračima prilikom glasanja na izborima za predsednika ili Kongres. Zaposlenje, porezi, budžetski deficit ili ekonomska nejednakost, nezaobilazne su teme kampanje i oko njih kandidati presudno lome koplja. Ukoliko je stanje ekonomije u izbornoj godini nezadovoljavajuće, partiji predsednika se ne piše dobro. Primera radi, na izborima koji su održani u jeku Globalne ekonomske krize 2008. godine republikanci su izgubili predsedničke izbore, 8 mesta u Senatu i 21 mesto u Predstavničkom domu. Birači su u predsedniku Džordžu Vokeru Bušu videli odgovornost za krah ekonomije i svoje nezadovoljstvo preneli i na njegovu partiju koja, inače, od 2007. nije držala niti jedno od dva ključna zakonodavna tela.

Bajden je u svoju *Bidenomics* politiku polagao puno nade. Pod krovnim imenom *Reizgraditi bolje*, 46. predsednik SAD je nastojao da oporavi američku ekonomiju posle pandemije virusa korona. Dodatno, plan je predvideo umivanje vremesne infrastrukture SAD, smanjenje nejednakosti u distribuciji dobara i unapređenje zdravstvene nege. Temeljio se na glomaznoj zakonodavnoj inicijativi. Tokom prve godine mandata usvojeni su Američki plan spasavanja (American Rescue Plan Act) i Zakon o infrastrukturnim investicijama i poslovima (Infrastructure Investment and Jobs Act), a tokom 2022. godine Zakon o stvaranju korisnih podsticaja za proizvodnju poluprovodnika i nauci (CHIPS and Science Act) i Zakonu za smanjenje inflacije (Inflation Reduction Act). Ukupni troškovi prevazilaze 5.000 milijardi dolara i predstavljaju najveći investicioni paket američke vlade još od vremena Nju Dila.

Tokom prva tri kvartala 2021. godine sve je teklo po planu: bruto domaći proizvod je porastao za 5,9%, berza je odlično stajala, stopa nezaposlenosti je u decembru iznosila 3,9% i, generalno, gotovo svi ekonomski pokazatelji su davali znake vitalnosti. Ipak, kraj 2021. i početak 2022. godine doneli su nevolje u vidu rekordne inflacije koja je dostigla vrhunac juna iste godine i iznosila 9,1%. Od tada je Bidenomics auto krenuo nizbrdo, a narativ da je američka ekonomija u Trampovo vreme bila senzacionalna do kovida ponovo je oživeo. Zapravo, 51% registrovanih birača u ključnih 6 kolebljivih država, koje je Bajden dobio 2020. godine, smatra da bi Tramp bolje vodio ekonomiju, dok 35% ima veru u aktuelnog predsednika.⁷³ Pored toga, Tramp bi odneo pobedu u 5 od 6 ovih država, a tek 22% ispitanika smatra da se Amerika trenutno kreće u dobrom pravcu. Iako postoji uverenje među ekspertima da je javnost previše kritična prema Bajdenu i da je ekonomiju „dobra svuda osim u istraživanjima javnog mnjenja“,⁷⁴ na kraju je percepcija ta koja određuje ishod. Kako sada stvari stoje, ekonomija je karta na koju aktuelni predsednik mora obazrivo da igra, a nema sumnje da će republikanski kandidati iskoristiti nezadovoljstvo birača.

⁷³ Videti na:

<https://www.nytimes.com/interactive/2023/11/07/us/elections/times-siena-battlegrounds-registered-voters.html> (pristupljeno: 8.11.2023) Istraživanje sprovedeno u Arizoni, Džordžiji, Mičigenu, Nevadi, Pensilvaniji i Viskonsinu.

⁷⁴ Videti na:

https://www.washingtonpost.com/business/2023/10/22/biden-s-economy-is-great-everywhere-except-in-the-poll/s/d6bae722-70d6-11ee-936d-7a16ee667359_story.html (pristupljeno: 8.11.2023)

Zdravstvena nega

Pristupačnost zdravstvene nege oduvek je tema u državi gde, tradicionalno, cene premija zdravstvenog osiguranja dostižu neslućene granice. Još od devedesetih godina 20. veka traju debate kako reformisati sistem i učiniti zdravstvo dostupnijim običnom građaninu, ali je partijski dogovor izostao. Najintenzivnije debate vođene su tokom kampanje za predsedničke izbore 2008. godine na kojima pobeđuje Obama i zdravstvo postavlja za jedan od centralnih stubova svoje administracije. Od usvajanja Zakona o pristupačnoj nezi (Affordable Care Act, Obamacare) - najobuhvatnije reforme regulacija i pokrivenosti zdravstvenim osiguranjem u SAD u poslednjih 6 decenija - fokus rasprave se pomera ka usvojenom zakonu. Republikanci ulažu puno napora da ga obore (u Predstavničkom domu se po ovom pitanju glasalo 63 puta od 2011. godine), ali nisu uspeli, između ostalog i zbog unutrašnje nesloge. Dodatno, danas takve napore otežava i činjenica da veći broj građana (55%) podržava Obamaker nego što mu se protivi (42%).⁷⁵

Iako tema zdravstvene nege više nije goruća, kao što je to bio slučaj pre desetak godina kada je nadmašivala čak i ekonomiju, još uvek je važna determinanta u donošenju izborne odluke kod dve trećine birača. Istina, više kod demokrata (79%) nego kod republikanaca (42%). Zato ne čudi da danas ključne komunikacione poruke Bajdenove kampanje dolaze upravo iz oblasti zdravstva. Među najznačajnijim uspesima aktuelni predsednik izdvaja to što su premije u okviru Zakona o zdravstvenoj nezi 800 dolara niže nego što su bili pre njegovog ulaska u Belu kuću, kao i obaranje cene insulina za više od četiri miliona starijih Amerikanaca, kroz Zakon o smanjenju inflacije. Republikanci u ovom stadijumu trke za nominaciju još uvek ne izlaze sa jasnim stavovima i planovima o unapređenju zdravstvene nege, ali nema sumnje da će ovo biti jedna od ključnih tema u izbornoj godini.

Obrazovanje

Ukoliko se prate trendovi, obrazovanje je poslednjih decenija uvek među najznačajnijim temama za formiranje stavova birača prema kandidatima. Studentski dugovi, kvalitet i reforma javnih škola, uloga Departmana za obrazovanje i druge teme, bili su važan deo izbornih debata. Međutim, vremenom, kako su partijske podele postale sve dublje, i obrazovna politika je prerasla u bitku u okviru kulturnih ratova i tema koja ponajviše deli demokrate i republikance. Kritička teorija rase (Critical Race Theory, CRT) je rasplamsala rasprave o učenju o pitanjima rase u javnim školama, ali i generalno, kurikulumima o pitanjima roda, ulozi roditelja u upravljanju školama i slično.

Postoji opšte uverenje da su pobeda Glena Jankina (R) na izborima za guvernera Virdžinije (2021), kao i ubedljiv rezultat Rona Desantis (R) u guvernerskoj treci na Floridi

⁷⁵ Videti na:

<https://www.kff.org/health-reform/poll-finding/5-charts-about-public-opinion-on-the-affordable-care-act-and-the-supreme-court/> (pristupljeno: 8.11.2023)

(2022), rezultat uspešne upotrebe teme obrazovanja u kampanji. Sa druge strane, predsednik Bajden će, uprkos blokadi od strane Vrhovnog suda, pokušati da pridobije mlađe birače kroz ideju o otpisu studentskih dugova. Za sada je kroz različite mere otpisano oko 48 milijardi duga, što je tek nešto više od 10% od inicijalnog plana. Ipak, uprkos takvoj politici, obrazovanje nije više sigurna luka demokrata. Prema letošnjem istraživanju sprovedenom u Arizoni, Džordžiji, Nevadi i Severnoj Karolini birači više veruju republikancima nego demokratama kada je reč o obrazovanju, dok su pre samo godina dana „magarci“ u ovim državama imali dvocifrenu prednost.⁷⁶ Ukoliko je suditi po dosadašnjem toku kampanje za nominaciju, obrazovanje će biti među udarnim iglama u republikanskoj ofanzivi protiv demokratskih takmaca.

Imigracija

Imigracija je još jedna od oblasti u kojoj su demokrate i republikanci „dva sveta“. Iako je useljavanje u SAD uvek živa tema u Sjedinjenim Državama, Donald Tramp ju je tokom predsedničke kampanje 2016. godine podigao na viši nivo. „Prelepi zid“ na granici sa Meksikom i zaštita granica postali su lajtmotiv njegove kampanje, ali i tokom četiri godine administracije. Pored toga što je nastojao da sruši Obamino nasleđe – uključujući i mere olakšavanje ostanka migrantima koji su u SAD došli kao deca ili su prekoračili vizu (DACA - Deferred Action for Childhood Arrivals) – kroz izvršne uredbe uveo je restrikcije na ulazak u SAD ljudima iz pojedinih pretežno muslimanskih država, usvojio je politiku razdvajanja porodica ilegalnih imigranata na južnoj granici i uveo brojna ograničenja za dobitnike zelene karte. Njegova politika zasnivala se na ideji „nulte tolerancije“. Generalno, Tramp je politikom nastojao da destimuliše i zaustavi ilegalnu i ograniči legalnu migraciju u SAD i za to je imao masovnu podršku republikanaca (91%) i više nego skromnu demokrata (14%).⁷⁷

Dolazak Bajdena u Belu kuću označio, inicijalno, i raskid sa Trampovom politikom. Novi predsednik je zaustavio izgradnju „Trampovog zida“, ukinuo restrikcije na ulazak iz pojedinih pretežno muslimanskih država, pokušao da zaustavi deportaciju u prvih 100 dana njegove vlasti i nastojao da olakša put do državljanstva brojnim kategorijama imigranata koji trenutno žive u SAD. Ipak, odluka da zadrži Trampovu politiku *Title 42*, koja je često služila kao izgovor za brzo proterivanje velikog broja migranata, i posluži se njome za proterivanje državljana Venecuele u Kolumbiju, naišla je na osudu i organizacija za zaštitu ljudskih prava i migranata. Istovremeno, nastavljajući je, iako smanjenim intenzitetom, praksa razdvajanja porodica ilegalnih migranata (ograničena tek sporazumom iz oktobra 2023) kao i izgradnja zida u dužini od 20 milja u dolini reke Rio Grande. Pokušaji ilegalnih prelazaka granice SAD su se umnožili poslednjih godina – samo od januara do oktobra 2023. bilo je dva miliona takvih pokušaja⁷⁸ - rezultirajući krizom na južnoj granici. Sve navedeno je uzrokovalo da

⁷⁶ Videti na: <https://dfer.org/2023/07/28/new-poll-dems-lose-historic-lead-on-education-in-battleground-states/> (pristupljeno: 8.11.2023)

⁷⁷ Videti na: <https://www.pbs.org/newshour/politics/trumps-immigration-policy-splits-americans-in-half-poll-says> (pristupljeno: 8.11.2023)

⁷⁸ Videti na: <https://www.nytimes.com/2023/10/06/us/border-wall-biden.html> (pristupljeno: 8.11.2023)

Bajdenovo upravljanje imigracijom ne bude pozitivno ocenjeno. Prema istraživanju sprovedenom sredinom septembra, tek 34% Amerikanaca podržava imigracionu politiku aktuelne administracije, uz „mršavih“ 66% demokrata. Ipak, nema sumnje da će prilikom glasanja demokrate imati na umu Bajdenovu radikalnu alternativu, a to je Donald Tramp koji trenutno iznosi predloge o „najvećim deportacijama u američkoj istoriji“.⁷⁹

Tema „X“

Ekonomija, obrazovanje, zdravstvo i imigracija su teme koje decenijama boje političko nebo SAD. Naravno, navedene teme nisu ekskluzivne kada je reč o izbornim opredeljenjima. Energetika, politika prema oružju, klimatske promene, rasna jednakost, prava LGBTQAI+ zajednice, spoljna politika i druge teme, već dugo su nezaobilazni izborni faktori. Pa ipak, periodično se jave teme koje natkriju svakodnevicu, ili X faktori u donošenju odluke o glasanju. Na izborima 2002. i 2004. godine terorizam i Globalni rat protiv terora dominirali su političkim diskursom, kao što je pandemija virusa korona oblikovala stavove birača prema Trampovoj administraciji. Takođe, odluka Vrhovnog suda o poništavanju presude *Roi protiv Vejda* (Roe v. Wade) iz 1973. o pravu na abortus, doprinela je konsolidaciji demokratskog biračkog korpusa u okviru kampanje za izbore na pola mandata (mid-term elections) 2022. godine.

Imajući na umu odluku Vrhovnog suda o pravu na abortus, kao i letošnju odluku u slučaju *303 Krijetiv protiv Elenis* (303 Creative LLC v. Elenis) kada je Sud presudio u korist dizajnera koji je odbio da izradi internet prezentaciju koja slavi istopolne brakove, Amerikanci postavljaju pitanje da li je sledeće na „meniju“ za poništavanje presuda Vrhovnog suda o istopolnim brakovima iz 2015? Takva odluka bi, bez sumnje, uzburkala političko tlo u SAD i dodatno ujedinila demokrate. Takođe, imajući u vidu godine dva glavna favorita za nominacije u svojim partijama, Džozefa Bajdena (81) i Donalda Trampa (77), nameće se i pitanje šta ukoliko neko od njih ne bude dočekaao kraj izborne trke? Ili šta u koliko se jedan od pravnih procesa koji se vode protiv 45. predsednika SAD okonča zatvorskom presudom i Tramp dočeka izborni dan u zatvoru? Da li je opstanak demokratije još uvek važan faktor pri opredeljivanju? Na kraju, možemo i da se zapitamo kako bi uticala odluka o ulasku Sjedinjenih Država u veliki rat na Bliskom Istoku ili Istočnoj Aziji? Da li bi proradio efekat „okupljanja oko zastave“ (rally 'round the flag) ili bi aktuelna administracija bila kažnjena zbog ulaska u „beskrajne ratove“ (endless wars)? Sva navedena pitanja, ali i mnoga koja nedostaju, ilustruju koliko je previđanje ishoda izbora u SAD đavolski težak posao.

⁷⁹ Videti na:

<https://edition.cnn.com/2023/11/11/politics/trump-stephen-miller-immigration-detention-deportation/index.html>
(pristupljeno: 8.11.2023)

G | M | F
IDEAS LEADERSHIP HOPE